

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)
Volume 4 Issue 3, p. 193-217, October 2012

Çatışmadan Ateşkese Osmanlı-İspanyol İlişkileri (1301-1581) *Ottoman-Spanish Relations from Struggle to Truce (1301-1581)*

Arş. Gör. Tufan TURAN
Sakarya Üniversitesi

Öz

Birbirine benzer tarihi tecrübeleri olan Osmanlı ve İspanya devletleri, Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarından itibaren karşı karşıya gelmeye başlamışlardır. Osmanlı-İspanyol çatışması, İspanyol krallıklarının Bizans'a ve Arnavutluk'a ve Osmanlıların Endülüs Müslümanlarına yaptıkları yardımlar nedeniyle şiddetlenmiştir. Taraflar arasında ilk zamanlardaki ufak çaplı çatışmalar ve savaşlar, 16. yüzyılda yerini büyük savaşlara bırakmıştır. İki ülke arasında bazı yakınlaşmalar gerçekleşmesine ve hatta barış görüşmeleri yapılmasına rağmen, Osmanlıların ve İspanyolların dünya hâkimiyeti düşüncesi ile hareket etmeleri, bu yakınlaşmaların başarısız olmasına neden olmuştur. İki taraf arasındaki çatışma süreci, 1581 yılında imzalanan ateşkes antlaşmasına kadar devam etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, İspanya, Akdeniz, Barbaros Hayreddin

Abstract

The Ottoman Empire and Spain had survived through similar historical experiences and had confronted each other since the early years of the Ottoman Empire. The Ottoman-Spanish struggle intensified as the Spanish kingdoms extended military aids to the Byzantine Empire and Albania while the Ottomans sent help to Muslims in Spain. The minor clashes in the earlier periods between these two states were followed by major wars in the 16th century. Although there had been rapprochements and peace negotiations between the two states, none of the peace attempts were completed successfully because both the Ottoman Empire and Spain had a desire to establish world political domination. Eventually, the struggle period between the Ottoman Empire and Spain ended with a truce in 1581.

Key Words: Ottoman Empire, Spain, Mediterranean, Hayreddin Barbarossa

Giriş

Aynı büyüklükte iki yarımada üzerinde kurulmuş olan Osmanlı ve İspanya devletlerinin tarihlerinde belirgin bir paralellik vardır. Osmanlı Devleti, kuruluş sürecinde Anadolu'da beyliklerle ve askerî gücü tükenmiş olan Bizans İmparatorluğu ile mücadele ederken, İspanya ise, İberya Yarımadası'nda küçük Hıristiyan krallıkları ve zayıf Beni Ahmer Devleti ile savaşmak zorunda kalmıştır. Osmanlılar, Bizans karşısında kazandıkları zaferlerle

İslam dünyasında itibar kazanırken, İspanyollar ise Endülüs Müslümanlarına karşı zaferleriyle Hıristiyan dünyasında şöhret kazanmıştır¹.

Osmanlı sultanları ve İspanya kralları, dünya hâkimiyeti düşüncesiyle hareket etmişlerdir. 1453'te İstanbul'un ele geçirilmesi, Osmanlılar açısından bu yolda önemli bir adım olmuştur. İspanyollar ise bu yolda en önemli adımı, yaklaşık 40 yıl sonra (1492) Beni Ahmer Devleti'ne son vererek atmışlardır. Sultan I. Selim'in Mısır'ı ele geçirerek İslam dünyasının liderliğini Osmanlılara kazandırdığı sırada, İspanya Kralı V. Carlos da Kutsal Roma-Germen İmparatoru olarak, Hıristiyan dünyasının lideri konumuna yükselmiştir².

Osmanlı ve İspanya imparatorluklarının yeni topraklar fethetme politikalarının kaynağı büyük ölçüde dinle ilişkili olmuştur. Osmanlı Devleti'nin kuruluş devresinden itibaren ortaya çıkan cihat düşüncesi, bu devletin büyük bir imparatorluk haline gelmesini sağlamıştır. Aynı çerçevede, İspanyol kralların Reconquista (Yeniden Fetih) mücadeleleri sırasında da İslam'a karşı Hıristiyanlığı egemen kılma düşünceleri ön planda olmuştur³.

Osmanlı ve İspanya devletlerinin kuruluş, yükseliş ve çöküş dönemlerinin başlangıcı, 18. yüzyıl sonlarına kadar birbirine paralel bir şekilde devam etmiştir. Bu çerçevede, Osmanlıların Viyana'daki başarısızlıklarıyla aynı dönemde, İspanyolların da İngiltere ve Hollanda'ya karşı başarısız olmaları, iki ülkenin de gerileme dönemlerinin aynı zamanda başlamasına neden olmuştur⁴.

Ortaya çıkışlarındaki benzerliklere rağmen, bu iki imparatorluk, iç politikada farklı yollar izlemişlerdir. Osmanlılar, ele geçirdikleri yerlerde yaşayan gayrimüslim halkın din, kültür ve dillerini korumalarına izin verirken, İspanyollar, ele geçirdikleri yerlerdeki Müslüman ve Yahudileri, 1492'de ve 1609'da çıkardıkları kararlarla Hıristiyanlığa döndürmeye veya ülkeden ayrılmaya zorlamıştır⁵.

Osmanlıların Venedik'le ilgilenmeye başlaması, 1479'da onları bozguna uğratmaları ve 1480'de Otranto'yu ele geçirmeleri, Napoli ve Sicilya krallıklarının İspanya'ya bağlı olması nedeniyle, Osmanlı ve İspanya devletlerini fiilen karşı karşıya getirmiştir⁶. Ayrıca iki imparatorluğun da Kuzey Afrika'ya ve Akdeniz'e hâkim olma politikaları, bu iki devleti, savaş alanlarına sürüklemiştir⁷.

¹ Muzaffer Arıkan, "XIV- XVI. Asırlarda Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış", **AÜ DTCF Dergisi**, c. 23, sayı: 3-4, Ankara, 1968, s. 239.

² Muzaffer Arıkan, "Türk-İspanyol Münasebetleri Bakımından Aragon Kraliyet Arşivi'nin Ehemmiyeti ve Türklerle İlgili Vesikalar", **AÜ DTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, c. 2, sayı: 2, Ankara, 1964, s. 254.

³ Paulino Toledo, "Osmanlı-İspanyol İmparatorluklarında Dünya İmparatorluğu Fikri, 16. Yüzyıl", **İspanya- Türkiye, 16. yüzyıldan 21. yüzyıla Rekabet ve Dostluk**, ed: Pablo Martin Asuero, (İstanbul Kitap Yayınevi, 2006), s. 19-23.

⁴ Miguel Angel de Bunes Ibarra, "XVI. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu ve İspanyol Monarşisi: Akdeniz'in Öteki Ucunun İspanya'dan Görünümü", **AÜ OTAM Dergisi**, Ankara, 1994, s. 156.

⁵ Arıkan, "Aragon Kraliyet Arşivi", s. 251-252.

⁶ Arıkan, "Aragon Kraliyet Arşivi", s. 253.

⁷ Faruk Bal, "Ottoman-Spanish Economic Relations in the Sixteenth Century: Rivalry in the Mediterranean", **International Journal of Business and Social Science**, c. 2, sayı: 21, 2011, s. 296.

İlk İlişkiler

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren, yoğun Osmanlı akınlarına karşı koymakta zorlanan Bizans imparatorları, Avrupa ülkelerinden yardım sağlamaya çalışmışlardır. Bu çerçevede, Bizans İmparatoru II. Andronicos, 1301 yılında Aragon kralından yardım istedi⁸. Aragon kralı, 1302 yılında Sicilya'da bulunan Roger de Flor'un kumandanlığındaki kuvvetlerini, Bizans'a yardıma gönderdi⁹. Flor'un kuvvetleri, Osmanlı ordusunu Aydıncık'ta mağlup ederek, Nisan 1304'te Alaşehir'i ele geçirdi. Flor, Osmanlıları 1305 yılında Lefke'de de mağlup etti¹⁰. Andronicos'un oğlu Mihail'in, Flor ve yakın arkadaşlarını bir ziyafet sırasında öldürmesi nedeniyle, Aragonlular Bizans'a düşman kesildi¹¹. Bunun üzerine, Aragonlular ile Osmanlılar arasında bir yakınlaşma meydana geldi ve bu yakınlaşma sonucunda, Gelibolu'daki Aragonlular, 1305 yılında, Türklerin hizmetine girdiler. Türklerin elde ettikleri ganimetlerden 1/5 oranında pay alan Aragonlular, Türklerle işbirliklerine 1313'te bölgeden ayrılana kadar devam ettiler¹².

Osmanlı Devleti ile İspanya arasında kayıtlara geçen bir sonraki karşılaşma, Yıldırım Bayezid döneminde, 1396 Niğbolu Savaşı'na denk gelmektedir. Sigsmund'un komutasında Osmanlılara karşı oluşturulan Haçlı ittifakına, Katalanlar da katılmışlardır¹³. Katalanların savaş sırasındaki faaliyetlerine dair herhangi bir bilgi olmamasına rağmen, Osmanlılara karşı yapılan savaşta yer aldıkları kaynaklarda kaydedilmiştir.

Sultan II. Murad'ın III. Arnavutluk seferi sırasında ise, Arnavutluk hâkimi İskender Bey, Napoli ve Aragon Kralı V. Alfonso'dan yardım istedi. Alfonso, ilk önce İskender Bey'e yardım etmediyse de, daha sonra Osmanlı kuvvetlerinin geri çekilmesinin ardından, İskender Bey'i himaye etmeye başladı. 26 Mart 1451'de taraflar arasında bir antlaşma imzalandı. Bu antlaşmaya göre, İskender Bey, Türk taarruzuna karşı Napoli'den yardım alacak ve buna karşılık Alfonso'nun matbuluğunu tanıyacaktı. Temmuz 1455'te akıncı kumandanı Evrenuzzade ve 1457'de de Hamza Bey, Napoli kuvvetleri ile takviye edilmiş Arnavut ordusunu mağlup etti. İskender Bey, Alfonso'nun da 1458 yılında ölmesinin ardından, Osmanlılarla anlaşmak zorunda kaldı¹⁴.

Taraflar arasında kaynaklara geçen bir diğer karşılaşma, İstanbul'un Osmanlılar tarafından fethi sırasında yaşandı. Bu süreçte, Bizans İmparatoru XI. Konstantinos Palaiologos, Katalan Kralı II. Juan'dan yardım istedi. Juan yardım talebine, Limni adasının kendisine verilmesi şartıyla olumlu cevap verdi. Konstantinos'un bu şartı kabul etmesi üzerine, Juan, verdiği sözü tutarak, Bizans'a yardımcı olmak amacıyla, büyük bir gemi ve bir miktar

⁸ Edwin Pears, "The Ottoman Turks to the Fall of Constantinople", **The Cambridge Medieval History**, ed: J. R. Tanner vd., c. 4 (The Eastern Roman Empire 717-1453), (Cambridge: Cambridge University Press, 1923), s. 657.

⁹ Arıkan, "Aragon Kraliyet Arşivi", s. 240.

¹⁰ H. J. Chaytor, **A History of Aragon and Catalonia**, (London: Methuen, 1933), s. 143-146; Pears, "The Ottoman Turks", s. 658.

¹¹ Arıkan, "Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış", s. 241.

¹² Georgios C. Liakopoulos, **The Ottoman Conquest of Thrace Aspects of Historical Geography**, Bilkent Üniversitesi, İktisadî ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, (Ankara, 2002), s. 29.

¹³ David Nicolle-Christa Hook, **Nicopolis 1396: The Last Crusade**, (Oxford: Osprey Publishing, 1999), s. 35-36; İ. Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. 1, (Ankara: TTK Yayınları, 1995), s. 280.

¹⁴ Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, c. 2, s. 64-66.

asker gönderdi. Pedro Julian'ın kumandasındaki 200 kişilik Katalan kuvveti, İstanbul'un fethi sırasında, Venediklilerle birlikte Kumkapı'yı savundu¹⁵.

İstanbul'un fethinin ardından, Papa III. Kalikst, Napoli ve Aragon Kralı V. Alfonso ile görüşerek, onu Osmanlılara karşı oluşturulacak Haçlı donanmasına katılmaya ikna etti. V. Alfonso, 1457 yılında oluşturulan Haçlı donanmasına 40 gemi gönderdi. Oluşturulan donanma, Limni adasına doğru harekete geçti ve adayı ele geçirdi. Ardından Taşoz adasını da ele geçiren müttefik donanması, İmroz adasını da ele geçirmekte başarısız olunca geri dönmek zorunda kaldı. Müttefik donanmasının geri dönmesi üzerine, Osmanlı donanması, bu adaları tekrar ele geçirdi¹⁶.

Osmanlıların 1480'de Otranto'yu ele geçirmesi, iki devletin komşu olmasını sağladı. Bu sırada, Katolik krallar (Kastilya kraliçesi İsaabel ve Aragon Kralı Fernando), Venedik ile savaş halindeydiler ve bu nedenle Osmanlılarla dostluk antlaşması imzalayarak, Venediklilere karşı üstün duruma geçmek istediler. 1483 yılında, Kral Fernando, kendisine bağlı Napoli kralına, Osmanlılarla barış ve dostluk antlaşması imzalaması konusunda izin verdi. İmzalanacak antlaşmanın, Aragon, Sicilya, Valensiya, Sardunya ve Mayorka'da da geçerli olacağını bildirdi. Osmanlıların Granada'daki baskının ortadan kaldırılmasını şart koşması ve İspanyolların buna yanaşmaması üzerine müzakereler başarısızlıkla sonuçlandı¹⁷. Bununla birlikte, Napoli krallığının, 1494-98 yılları arasındaki Fransız saldırıları sırasında, Osmanlılardan yardım istemesi ve Osmanlı Devleti'nin bu talebe olumlu karşılık vermesi¹⁸, barış görüşmelerinin, iki taraf arasında bir yakınlaşmaya neden olduğunu ortaya koymaktadır.

Ancak bu dostane ilişkilere rağmen, Akdeniz'de iki taraf arasında mücadeleler de görülmekteydi. 15. yüzyıl sonlarında Akdeniz'in en ünlü ve usta korsanı olan Kemal Reis, 1494 yılında Sultan II. Bayezid tarafından devlet hizmetine alındı ve Osmanlı deniz gücünün Venediklilerle ve İspanyollarla ve Rodos Şövalyeleriyle mücadele edecek duruma gelmesini sağladı¹⁹. Kemal Reis, bu dönemde İspanyollarla önemli mücadeleler gerçekleştirdi.

1501 yılında, Venediklilerin yardım talepleri üzerine, Fransa ve İspanya, bir miktar gemi ve askerini Venedik'in idaresine verdi ve müşterek donanma, Midilli Adasını kuşattı. Haberin İstanbul'da duyulmasının ardından, Hersek oğlu Ahmed Paşa, donanma ile birlikte bölgeye hareket etti. Ancak bu sırada çıkan fırtına nedeniyle müşterek donanmanın geri çekilmesi, iki taraf donanmalarının karşılaşmasını engelledi²⁰.

1519 yılında, Papalığın Osmanlılara karşı bir Haçlı donanması oluşturmaya çalıştığı sıralarda, İstanbul'da bulunan İspanya elçisi ile görüşen Sultan I. Selim, kendisine, İspanya kralının Osmanlılarla anlaşma yapmak istemesi durumunda, bir temsilci göndermesinin yeterli olacağını ifade ederek, İspanya'yı Haçlı donanmasından ayırmaya çalıştı²¹. Ancak bu barış

¹⁵ C. Lascaris Commeno, "Participación Catalana en la Defensa de Constantinopla Durante el Último Asedio", *Cuadernos de Historia Jerónimo Zurita*, sayı: 6-7 (1958), s. 135-138.

¹⁶ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. 2, s. 44-45.

¹⁷ Bal, "Rivalry in the Mediterranean", s. 299.

¹⁸ Arıkan, "Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış", s. 246.

¹⁹ Yaşar Yücel- Ali Sevim, *Türkiye Tarihi*, c. 2, (Ankara: TTK Basımevi, 1995), s. 213.

²⁰ Hayrullah Efendi, *Osmanlı Devleti Tarihi*, c. 5, haz: Zuhuri Danişman, (İstanbul: Son Havadis Yayınları, 1971), s. 156-157.

²¹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. 2, s. 300.

teklifinden bir sonuç çıkmadı ve bu tarihten sonra iki taraf arasında özellikle Akdeniz’de şiddetli çatışmalar yaşanmaya başladı.

Osmanlı Devleti’nin Endülüs Müslümanlarına Yardımları

Osmanlıların Endülüs Müslümanlarına yardımları, erken dönem Osmanlı-İspanya ilişkilerinde önemli bir yer tutmaktadır. Osmanlı sultanları, Endülüs Müslümanlarının durumlarından 15. yüzyılın son çeyreğinden itibaren haberdar olmuşlar ve onlara yardım etmek için farklı yöntemler izlemişlerdir. Reconquista (yeniden fetih) ülküsüyle faaliyetlerde bulunan İspanyollar, İberya’daki hâkimiyetlerine darbe vuran Osmanlı yardımlarını engellemek amacıyla, büyük çatışma ve savaşları göze almışlardır.

I. Isabel’in Kastilya Kraliçesi olması²² ve 1479 yılında Aragon Kralı II. Fernando ile evlenmesi sonucu iki krallığın birleşmesi, İspanya’da yeni bir süreç başlattı. Bu birleşmenin ardından, Endülüs Müslümanlarına karşı saldırılar daha güçlü ve sistemli hale geldi²³. Osmanlılar, 1487 yılında, Endülüs hükümdarı XI. Ebu Abdullah Muhammed’in, Sultan II. Bayezid’den yardım istemesi sonucu Endülüs Müslümanlarının durumundan haberdar oldu²⁴. Sultan Bayezid, Kastilya kral ve kraliçesine mektup göndererek, işgal ve baskı politikasından vazgeçmelerini rica ettiyse de, bu ricaya itibar edilmedi²⁵. Bunun üzerine, Sultan Bayezid, Papa’ya elçi göndererek, Kastilya Kralı’nın Granada’daki Müslümanlara zarar vermesi durumunda, hâkimiyetindeki Hıristiyanlara aynı şekilde muamele edeceğini bildirdi. Ancak Papa’nın girişimlerine rağmen, İspanyollar kuşatmadan vazgeçmedi²⁶.

1492’de Granada’nın İspanyollar tarafından ele geçirilmesinin ardından, taraflar arasında imzalanan Granada Antlaşması’na göre, İspanya’da kalacak Müslümanlara kötü muamele edilmeyecek, mülklerine, camilerine, evlerine ve geleneklerine dokunulmayacaktı. Kuzey Afrika’ya gitmek isteyenlerin taşımacılığında İspanya kralları sorumlu olacaktı. Ayrıca Hıristiyanlarla Müslümanlar arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için iki tarafın temsilcilerinin yer alacağı bir meclis oluşturulacaktı²⁷.

İspanyolların Yahudilere karşı tavrı ise daha sert oldu. Bunun en önemli sebebi, Fernando’nun, Reconquista’nın ağır faturasını karşılayabilmek amacıyla, yüklü miktarda borç para aldığı Yahudilere, borçlarını ödeyemeyeceğini anlaması ve çareyi onları topraklarından kovmakta bulmasıdır. 31 Mart 1492’de yayınladığı fermanla, dört ay içerisinde Hıristiyanlığa dönmeyen Yahudilerin ülkeden kovulacağını ilan etti. Kendilerine ülkeden ayrılmak,

²² Hayrullah Efendi, **Osmanlı Devleti Tarihi**, c. 4, s. 98-104.

²³ Feridun Bilgin, “Gırnata’nın İşgali (1492) Sonrasında Endülüs’teki Müslümanların Asimilasyonu”, **Mukaddime**, sayı: 2, 2010, s. 56.

²⁴ J. Von Hammer, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, c. 1, (İstanbul: İlgü Kültür Sanat Yayınları, 2007), s. 342-343; Namık Kemal, **Osmanlı Tarihi**, c. 2, (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2005), s. 409-410.

²⁵ Mehmet Özdemir, “Osmanlı Endülüs Müslümanlarına Yardım Etmedi Mi?”, **İslamî Araştırmalar Dergisi**, c. 12, sayı: 3-4, 1999, s. 286.

²⁶ Benafri Chakib, **Endülüs’te Son Müslüman Kalıntısı Moriskoların Cezayir’e Göçü ve Osmanlı Yardımı (1492-1614)**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1989, s. 46; **Osman Gazi’den Sultan Vahidüddin Han’a Osmanlı Tarihi**, c. 2, (İstanbul: Çamlıca Basım Yayın, 2005), s. 250-252.

²⁷ Chakib, **Moriskoların Cezayir’e Göçü ve Osmanlı Yardımı**, s. 9-10.

Hıristiyanlığa geçmek veya ölmek dışında seçenек bırakılmayan Yahudiler, mallarını düşük bedellerle satmaya başladılar. Temmuz 1492'de yaklaşık 90 bin Yahudi ülkeden zorla çıkarıldı²⁸.

Sultan II. Bayezid, Yahudilerin İspanya'da yaşadıkları baskıları öğrendiğinde, imparatorluk genelinde Yahudilerin cezalandırılmalarını veya sınır dışı edilmelerini yasaklayan ve onlara şefkatle davranılmasını emreden fermanlar çıkardı²⁹. Yahudilere karşı izlenen dostane politikalar sonucu, Osmanlı Devleti'ne sığınan Yahudiler, devletin çeşitli bölgelerine yerleştirildiler³⁰. Portekiz'e göç eden Yahudiler ise, 1496 yılında oradan da kovularak, yine Osmanlı Devleti'ne sığındılar³¹.

Ebu Abdullah'ın 1493 yılında Fas'a göç etmesinin ardından, İspanyolların Müslümanlara karşı tutumu değişti. İslamî ibadetler yasaklandı ve dini eserler toplatılarak imha edildi. Bu süreçte Endülüs Müslümanları, 1501-1502 yıllarında II. Bayezid'dan tekrar yardım istediler. II. Bayezid, 1505 yılında Kemal Reis kumandasında bir donanmayı Endülüs Müslümanlarının yardımına gönderdi. Kemal Reis, İspanya kıyılarını ve Balear Adaları'nı vurdu ve çok sayıda Yahudi ve Müslüman'ı kurtararak Kuzey Afrika'ya taşıdı³².

Sultan I. Selim döneminde, Safevilerle yapılan savaşlar ve uzun seferler sırasında, Moriskolara büyük bir yardım yapılamadı. 1519'da Endülüs Müslümanları, Sultan I. Selim'e bir mektup göndererek yardım istediler. Bu dönemde, Kemal Reis ve Barbaros Hayreddin çok sayıda Müslüman'ı gemileriyle Kuzey Afrika sahillerine taşıdılar³³.

Barbaros Hayreddin, Endülüs Müslümanlarını kurtarmak amacıyla, İspanya kıyılarına sayısız seferler düzenledi. Sadece 1529 yılında yapılan 7 seferde, yaklaşık 70 bin Endülüs Müslümanı, Cezayir'e nakledildi³⁴. Barbaros, bu seferler sırasında karaya asker çıkararak, İspanyol askerlerini zor durumda bıraktı³⁵. Barbaros Hayreddin, Kaptanıderya olarak atanmasının ardından, 1534 yılında Tunus'u ele geçirerek, burayı Endülüs Müslümanlarına yardım edebilmek ve İspanya'ya seferler düzenlemek için bir üs haline getirdi³⁶.

V. Carlos, Moriskolara yapılan yardımları engellemek amacıyla, 1541'de Cezayir'e saldırdı. Ancak Carlos'un ordusu, Cezayir'de büyük bir bozguna uğradı. Sultan Süleyman Macaristan seferleri nedeniyle Endülüs Müslümanlarına daha fazla yardım gönderemediyse de

²⁸ Don Adolfo de Castro, **The History of the Jews in Spain**, çev: Edward D. G. M. Kirwan, (Cambridge: John Deighton, 1851), s. 156-165.

²⁹ Jose Alberto Rodrigues da Silva Tavim, "Batıda Oryantal Zamanlar: Padişahların ve Yahudilerin Gücü (16. ve 17. yüzyıllar)", **Harp ve Sulh, Avrupa ve Osmanlılar**, ed: Dejanirah Couto, çev: Şirin Tekeli, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2010), s. 147-148.

³⁰ Salahi R. Sonyel, "Osmanlı İmparatorluğu'na Yapılan İlk Musevi Göçlerinin Beş Yüzüncü Yıldönümü", **Bellekten**, c. 56, sayı: 215 (1992), s. 201-203.

³¹ Naim Gülerüz, "İber'den Günümüze Türk Yahudilerinin 500 Yıllık Yolculuğu", **Görüş, Özel Sayı: Türkiye Yahudileri**, (İstanbul: TÜSİAD, 2003), s. 16-20.

³² Ibn Abi Hisham Al Muhajir, **The Incomplete History: The Muslims of Spain after 1482**, First Edition, 1901, s. 129; Özdemir, "Osmanlı Endülüs Müslümanlarına Yardım Etmedi Mi?", s. 286-287.

³³ Chakib, **Moriskoların Cezayir'e Göçü ve Osmanlı Yardımı**, s. 48.

³⁴ Özdemir, "Osmanlı Endülüs Müslümanlarına Yardım Etmedi Mi?", s. 288.

³⁵ Yücel, **Türkiye Tarihi**, c. 2, s. 284.

³⁶ Seyyid Muradi, **Gazavat-ı Hayreddin Paşa**, Günümüz Türkçesine Aktaran: İskender Pala vd., (Ankara Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Karargah Basımevi: 1995), s. 154-155.

1543'te İspanya kalelerini vurmak için Hayreddin Paşa'yı görevlendirdi. Osmanlı donanmasının Akdeniz'deki faaliyetleri ve İspanyollarla mücadeleleri, 1547-62 yılları arasında İspanya'daki Müslümanlara yönelik baskıların azalmasını sağladı³⁷.

Turgut, Piyale ve Salih reislerin kaptanıderyalıklarında, İspanya'ya düzenlenen seferlerde, çok sayıda Endülüs Müslümanı, Kuzey Afrika'ya taşındı. 1568-70 Granada isyanı sırasında, Osmanlı Devleti İspanya'ya doğrudan müdahale edemediyse de³⁸, Sultan II. Selim, 1570 yılında Uluç Ali Paşa'dan Endülüs Müslümanlarına yardım etmesini istedi³⁹. Aynı yıl bölgeye 4000 tüfek, mühimmat ve 100 kadar asker gönderildi. Ali Paşa, İspanya'ya düzenlediği seferlerde, binlerce Müslüman ve Yahudi'yi Kuzey Afrika'ya taşıdı. Kurtarılan Müslüman ve Yahudiler, ülkenin çeşitli yerlerine yerleştirilerek, beş yıl bütün vergilerden muaf tutuldular⁴⁰. Sultan II. Selim, Osmanlı donanmasının 1571 yılında İnebahtı Savaşı'nda mağlup olması nedeniyle, Endülüs Müslümanlarına daha fazla yardım gönderemedi.

Sultan III. Murad döneminde, İran ve Avusturya seferleri nedeniyle, Endülüs Müslümanlarına yardım edilemedi. Bu sırada, Endülüs Müslümanları, 1609 yılında III. Felipe'nin çıkardığı bir kararname ile İspanya'dan kovuldular⁴¹. 1609-1614 yılları arasında, yaklaşık 500 bin Endülüs Müslümanı, mallarını ve mülklerini arkalarında bırakarak, Kuzey Afrika, Fransa, İngiltere, İtalya ve Osmanlı Devleti'ne göç etmek zorunda kaldı. Bu göç sonrasında, Sultan I. Ahmed, İngiltere Kralı I. James'e, Venedik Doçu Leonardo Donato'ya ve Fransa Kralı IV. Henry'ye mektuplar yazarak, ülkelerine göç eden Müslümanların, Osmanlı topraklarına ulaştırılması konusunda, bu devletlerin yardımlarını istedi. Osmanlı Devleti'ne sığınan Endülüs Müslümanları, Galata bölgesine, Bursa, Belgrat, Adana, Trablusşam ve Selanik'e yerleştirildi⁴².

Osmanlılar, gerek İspanya'nın uzak olması ve gerekse kendi mücadeleleri nedeniyle, Endülüs Müslümanlarına büyük ölçekli bir yardım hareketine girişemedi ve Endülüs Müslümanları ve Yahudilerin İberya Yarımadası'ndan kovulmalarına engel olamadı. Yine de izlenen politikalar sayesinde, çok sayıda Endülüs Müslümanı ve Yahudi, İspanyol baskısından kurtarılıp, Kuzey Afrika'ya ve Osmanlı Devleti'nin çeşitli vilayetlerine yerleştirildiler. Osmanlı hükümdarları, uzun yıllar baskı altında yaşadıkları sonra ülkelerine yerleşen Endülüs Müslümanları ve Yahudilerin rahatlarını ve refahlarını sağlayabilmek amacıyla vergi almamak ve onlara vakıf gelirleri bağlamak gibi önlemler aldılar.

³⁷ Chakib, *Moriskoların Cezayir'e Göçü ve Osmanlı Yardımı*, s. 52-54.

³⁸ L. P. Harvey, *Muslims in Spain, 1500 to 1614*, (Chicago: The University of Chicago Press, 2005), s. 222

³⁹ Muhajir, *The Incomplete History*, s. 59-69.

⁴⁰ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. 2, s. 201; Özdemir, "Osmanlı Endülüs Müslümanlarına Yardım Etmedi Mi?", s. 292-293.

⁴¹ Chakib, *Moriskoların Cezayir'e Göçü ve Osmanlı Yardımı*, s. 72-80.

⁴² Fernand Braudel, *The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II*, c. 2, (Los Angeles: University of California Press, 1995), s. 780; Chakib, *Moriskoların Cezayir'e Göçü ve Osmanlı Yardımı*, s. 72-80.

Akdeniz ve Orta Avrupa'da Hâkimiyet Mücadelesi

16. yüzyılın başlarından itibaren, Osmanlı Devleti ile İspanya arasındaki küçük çaplı mücadeleler yerini büyük savaşlara bırakmıştır. Dünya hâkimiyeti iddiasında bulunan iki devletin hükümdarları, bu hâkimiyeti sağlayabilmek amacıyla birbirleriyle mücadele etmek zorunda kalmışlardır. Özellikle Kanuni Sultan Süleyman ve V. Carlos dönemlerinde şiddetini arttıran bu mücadeleler 1581 yılında imzalanan ateşkes antlaşmasına kadar aralıklarla devam etmiştir.

İki imparatorluğun Orta Avrupa ve Akdeniz'de hâkimiyet mücadelelerinin yoğunlaştığı dönemde, Kıta Avrupa'sında Fransa, İspanya, Ceneviz, Portekiz, Papalık, Venedik, Napoli, Toskana, Sicilya, Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu, Avusturya, Macaristan, İngiltere, Hollanda ve Danimarka ülkeleri bulunmaktaydı. İspanya ve Fransa arasında yaşanan Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu mücadelesini kazanan V. Carlos, İspanya, Napoli, Hollanda, Toskana, Sicilya, Avusturya, Macaristan ve Kutsal Roma-Germen hükümdarı olarak Avrupa'nın büyük bölümüne, 1580'den itibaren de Portekiz'e hükmetmeye başladı.

İspanya'nın egemenliği dışında kalan Venedik ve Papalık devletleri de, Osmanlı Devleti ile mücadele halindeydi. Papalık, Osmanlı Devleti'ne karşı tüm girişimleri finanse ederek desteklerken, Venedik ise Akdeniz hâkimiyet mücadelesinde yerini almaya çalışıyor ve bu amaçla Osmanlılarla mücadele ediyordu. Cenevizler ise daha çok ticaret alanında faaliyet göstererek, Osmanlılarla da ticarî ilişkiler kurmuşlardı. Kıta Avrupa'sında tek başına kalan ve İtalyan Savaşları sırasında İspanya'ya mağlup olan Fransa ise, Osmanlı Devleti'nin yardımına başvurmuştu ve 16. yüzyıl boyunca Osmanlılarla birlikte hareket ederek, İspanyollarla mücadelelerinde onları desteklemekteydi.

İngiltere ve İskoçya, özellikle Kraliçe Elizabeth döneminden itibaren, İspanyol Katolik tehdidine karşı, Protestanlığa ve Anglikanizm'e dönmüş ve Amerika'daki İspanyol sömürgelerinde İspanyollarla mücadelelere girişmişlerdi. 1568 yılında İngiliz donanmasının İspanyolların saldırısına uğraması sonucunda, iki ülke arasında deniz savaşları başladı⁴³. Katolik karşıtlığı iyice güçlenen ve İspanya'nın en büyük düşmanlarından olan İngiltere ve İskoçya'nın, İspanya'yı kuzeyde ve Amerika sömürgelerinde meşgul etmesi, Osmanlılara Akdeniz hâkimiyeti mücadelesinde avantaj sağladı.

Hollanda ise 16. yüzyılın son çeyreğinde, İspanyol egemenliğine karşı ayaklanarak, İspanya'nın Akdeniz'deki faaliyetlerini askıya almasına neden oldu. Hollandalılar, bu isyanları sırasında, "Papa taraftarı olmaktansa Türk olmak" sloganıyla hareket ederek, Osmanlı-İspanya mücadelesinde Osmanlı tarafını desteklediler. Hollandalılar, Osmanlı sultanlarını II. Felipe'ye karşı kendilerine doğal bir müttefik olarak görmüşlerse de iki ülke arasında herhangi bir ittifak antlaşması imzalanamadı⁴⁴. Bununla birlikte, Hollandalıların İspanya'ya karşı isyan etmeleri de Osmanlıların Akdeniz mücadelesindeki avantajını arttırdı.

15. yüzyıl sonlarından itibaren, Hollandalı Desiderius Erasmus ve Alman Johannes Reuchlin'in öncülüğünde Avrupa'da başlayan Hümanist akım sırasında, özellikle İngiltere,

⁴³ Halil İnalçık, **Rönesans Avrupası- Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci**, ed: Emre Yalçın, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2011), s. 248.

⁴⁴ Tufan Turan, **19. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı-Hollanda İlişkileri**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, (Sakarya, 2007), s: 27.

Alman prenslikleri ve Kuzey Avrupa’da, Papalık ve İspanya karşıtı bir hava oluştu. Özellikle Erasmus’un fikirleri, bu devletlerin imparatorları tarafından benimsenmeye başladı. Hümanist hareket, Martin Luther’in öğretileri çerçevesinde başlayan Lutherci akım ile genişledi ve Hıristiyan dünyasında parçalanmalar meydana getirmeye başladı⁴⁵. Osmanlı Devleti, bu parçalanma sürecinde, önce Memlukuluları mağlup ederek Mısır’a kadar ilerledi ve İslam dünyasının hâkimi oldu, sonra da Avrupa aleyhine genişlemeye başladı.

Osmanlı Devleti, 16. yüzyıl boyunca çeşitli devletlere ticarî imtiyazlar vererek Hıristiyan Avrupa’daki parçalanmayı hızlandırmaya, İspanya’nın Akdeniz’deki hareket alanını kısıtlamaya ve onu ekonomik açıdan zor duruma sokmaya çalıştı. Bu çerçevede, Fransa ve Venedik’e verilen imtiyazlar, bu devletlere büyük ticarî avantajlar kazandırdı ve onları Akdeniz ticaretinde ön plana çıkardı. Ayrıca Osmanlıların İspanyollara karşı uyguladıkları ekonomik ambargolar, İspanyolların doğu mamullerine erişmesini de engelledi. İspanyollar bu ürünlere erişebilmek amacıyla, Kuzey Afrika hükümdarları ile anlaşmak zorunda kaldı⁴⁶. Osmanlı Devleti’nin ticarî alanda İspanya’yı zora sokması ve yaşanan uzun savaş dönemi, 1575 yılında İspanya’nın iflasını ilan etmesiyle sonuçlandı.

Yaşanan tüm bu gelişmeler çerçevesinde, İngiltere, Hollanda, Fransa ve Osmanlı Devleti antlaşmasız ve doğal birer müttefik durumundayken, bu ittifakın karşısında Portekiz, Napoli, Toskana, Sicilya ve Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu’na hâkim durumda olan İspanya yer aldığı söylenebilir. 16. yüzyıl boyunca, Avrupa ve Akdeniz, bu iki grubun mücadeleleri çerçevesinde büyük savaşlara sahne oldu. Osmanlılarla İspanyollar arasındaki mücadeleler, Oruç ve Hızır reisler gibi Türk korsanlarının İspanyollara karşı yaptıkları mücadelelerle başladı.

Oruç ve Hızır (Hayreddin) Reislerin Faaliyetleri

İspanya, Akdeniz hâkimiyeti mücadelesine, Ekim 1505’te güçlü bir donanma ile Mers el-Kebir’i, 1508’de Badis’i, 1509’da Oran’ı, 1510’da Bicaye’yi ve Temmuz 1510’da da Trablus’u ele geçirerek başladı⁴⁷. Oruç ve Hızır reisler, 1513 tarihinde Tunus sultanının hizmetine girerek, Goletta’yı kendilerine üs edindiler ve buradan İspanya kıyılarına saldırmaya başladılar⁴⁸. İspanyolların 1508’de ele geçirdikleri Badis kalesinin, Cezayir ticaret gemilerini tehdit etmesi üzerine, Cezayir hâkimi Selim Tumi⁴⁹, Oruç ve Hızır reislerden yardım istedi. Bunun üzerine harekete geçen Barbaros kardeşler, 1516 yılında Çerçel ve Cezayir’i ele

⁴⁵ İncalcık, **Rönesans Avrupası**, s: 165-175.

⁴⁶ Bal, “Rivalry in the Mediterranean”, s: 301-302.

⁴⁷ Robert Mantran, “Türk Cezayir’i ve Tunus’u”, **İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti**, c. 3, ed: P. M. Holt, A.K.S. Lambton, B. Lewis, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 1997), s. 136.

⁴⁸ Emrah Safa Gürkan, “Osmanlı- Habsburg Rekabeti Çerçevesinde Osmanlıların XVI. yüzyıldaki Akdeniz Siyaseti”, **Osmanlı Dönemi Akdeniz Dünyası**, ed: Haydar Çoruh vd., (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2011), s. 23.

⁴⁹ Mantran, “Türk Cezayir’i ve Tunus’u”, s. 136-137.

geçirdiler⁵⁰. Oruç Reis, isyan hazırlığı yapan Selim Tumi'yi de ortadan kaldırarak Cezayir'de beyliğini ilan etti⁵¹.

Bu sırada Cezayir açıklarındaki Penon adasına sığınmış olan İspanyollar, Kral I. Carlos'tan yardım istediler. Cezayir'e bir donanma gönderen Carlos, Barbaros kardeşleri buradan çıkaramadı. İspanyolların Telemsan hükümdarı ile işbirliği yapmaları nedeniyle, Barbaros kardeşler Telemsan ve İspanyollara ait Oran'ı ele geçirdiler⁵². Bunun üzerine, İspanyol kuvvetleri, Telemsan'ı geri almak için şiddetli bir kuşatmaya başladı ve kuşatmayı yarmaya çalışan Oruç Reis'i 1518'de öldürerek şehre girdi⁵³. İspanyollar ilerleyerek Hayreddin Reis'i Cezayir'den çıkarmaya çalıştılsa da, Hayreddin Reis, Hugo de Moncada kumandasındaki 20 bin kişilik orduya ağır zayıyat verdirdi ve İspanyollar geri çekilmek zorunda kaldı⁵⁴.

Bu süreçte, İspanyollara ve yerel hükümdarlara tek başına karşı koyamayacağını anlayan Hayreddin Reis, 1519 yılında, Sultan I. Selim'e esir ve hediyelerle dolu dört gemi göndererek, Osmanlı himayesine girmek istediğini bildirdi. Sultan I. Selim, kendisine emirlik, hilat, sancak, asker, mühimmat ve Anadolu sahillerinden adam toplama yetkisi verdi⁵⁵. Osmanlı Devleti böylece Kuzey Afrika'daki ilk toprağını kazandı ve İspanyollarla komşu oldu.

Orta Avrupa'da Osmanlı- İspanyol Mücadelesi

İspanya ve Almanya imparatoru I. Carlos, Fransa ve Belçika'nın bir kısmı ile Napoli, Toskana ve Sicilya hükümetlerine de hükmetmekteydi. Carlos, 1519 yılında, Fransa Kralı I. François ile Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu için taht mücadelesine girişti. Alman prensleri Carlos'u tercih ederek, onu V. Carlos unvanıyla imparator ilan ettiler⁵⁶. Bunun üzerine, Carlos ile François arasında, 1521'de İtalyan Savaşları adı verilen savaşlar başladı. François, 1525'te mağlup ve esir olarak, Osmanlı Devleti'nden yardım istemek zorunda kaldı. İstanbul'daki Fransız elçisi, I. François'ın kurtarılabilmesi amacıyla karadan ve denizden genel bir taarruza geçilmesini talep etti. Bu sırada, Venedik'in de Osmanlı Devleti'ni destekleyeceğinin sinyallerini vermesi üzerine, Osmanlı Devleti sefer hazırlıklarına başladı⁵⁷. Böylece Orta Avrupa'daki Osmanlı-İspanya mücadelesi de başlamış oldu.

Sultan Süleyman, 28 Ağustos 1526'da Mohaç'ta zafer kazandı ve Budin'i ele geçirdi. Janos Zapolyai'nın Macar Diet'i tarafından kral seçilmesinin ardından Macaristan'dan

⁵⁰ R. C. Anderson, *Naval Wars in the Levant 1559-1853*, (Liverpool: Liverpool University Press, 1952), s. 2.

⁵¹ Chakib, *Moriskoların Cezayir'e Göçü ve Osmanlı Yardımı*, s. 26.

⁵² Yücel, *Türkiye Tarihi*, c. 2, s. 282.

⁵³ Andrew Hess, *Unutulmuş Sınırlar, 16. yüzyıl Akdeniz'inde Osmanlı-İspanyol Mücadelesi*, trc. Özgür Kolçak, (İstanbul: Küre Yayınları, 2010), s. 92.

⁵⁴ Hess, *Unutulmuş Sınırlar*, s. 93.

⁵⁵ Özlem Kumrular, *Yeni Belgeler Işığında Osmanlı- Habsburg Düellosu*, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2011), s. 167-168; Chakib, *Moriskoların Cezayir'e Göçü ve Osmanlı Yardımı*, s. 28-29.

⁵⁶ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, çev: Ruşen Sezer, (İstanbul Yapı Kredi Yayınları, 1995), s. 40.

⁵⁷ Halil İnalçık, "Osmanlı Devleti'nin Altın Devri ve Gerileyişi", *İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti*, c. 1, ed: P. M. Holt, A.K.S. Lambton, B. Lewis, (İstanbul Kitabevi Yayınları, 1997), s. 331-332.

çekildi⁵⁸. 1528 yılında I. François'in yeniden Osmanlı'dan yardım istemesi ve Habsburg taraftarı Macarların, V. Carlos'un kardeşi Ferdinand'ı kral seçerek, Budin'i işgal etmeleri üzerine, Sultan Süleyman harekete geçerek, Budin'i tekrar ele geçirdi ve 8 Eylül 1529'da Zapolyai'yı kendisine bağlı olmak şartıyla yeniden kral ilan etti. Budin'i ele geçirdikten sonra ilerlemeye devam eden Osmanlı ordusu, 26 Eylül 1529'da Viyana'yı kuşattı. Ancak François'in, V. Carlos ile antlaşma imzalaması üzerine, kuşatma kaldırıldı⁵⁹.

V. Carlos'un Sezar unvanını kullanmaya başlaması üzerine, Sultan Süleyman, 1532 yılında yeniden Macaristan seferine çıktı ve Viyana'ya ulaştı. Karşısına savaşıcak bir ordu çıkmadığı için geri çekilen⁶⁰ Sultan Süleyman, Carlos'un, Safevilerle diplomatik ilişkilerinin artması üzerine⁶¹, 22 Temmuz 1533'te Ferdinand ile İstanbul Antlaşması'nı imzalayarak İran seferine çıktı. İstanbul Antlaşması imzalanırken, Osmanlı Devleti'nin üstünlüğünü kabul etmesi durumunda, İspanya'nın da antlaşmadan faydalanabileceği belirtildiyse de Carlos, bu teklifi kabul etmedi⁶².

1536 yılında Fransa ve Osmanlı Devleti, İtalya'da Carlos'un egemenliğindeki bölgelere saldırmak amacıyla ittifak yaptı. Buna göre, Türkler Adriyatik'ten, Fransızlar da Piemonte'den İtalya'ya saldırırlardı. Sultan Süleyman, 17 Mayıs 1537'de İtalya seferine (Pulya Seferi) çıktı. 100 bin kişilik Osmanlı ordusu, 13 Temmuz'da Avlonya'ya ulaştı. 23 Temmuz'da İtalya'nın Pulya eyaletine girildi. İspanyol donanması, Osmanlı donanmasının İtalya çıkarması sırasında hiçbir müdahalede bulunamadı. Osmanlı donanması, Castro ve Otranto'yu ele geçirdi. Hayreddin Paşa, 25 Ağustos'ta Korfu'ya asker çıkardı. Ancak gerek havalaların bozması ve gerekse Fransızların İtalya'nın kuzeyinden saldırıya geçmemeleri nedenleriyle, Osmanlı ordusu geri çekilerek, 22 Kasım'da İstanbul'a döndü⁶³.

Sultan Süleyman, 1543 yılında tekrar Macaristan seferine çıktı. Sefer hem karadan hem de 110 kadırgalık bir kuvvetle denizden başladı. Macaristan'da birçok kalenin ele geçirmesi üzerine, V. Carlos ve Ferdinand, Osmanlı Devleti ile barış yapmak ihtiyacı hissetti. Sultan Süleyman da, İran'la olan ilişkilerin bozulması nedeniyle, Batı cephesinde barış istiyordu. Sonuçta, iki taraf arasında, 10 Kasım 1545 tarihinde 18 aylık bir ateşkes imzalandı⁶⁴. Carlos, ateşkesin ardından, barış müzakereleri için, Hollandalı Veldvik'i İstanbul'a gönderdi. Veldvik, 14 Aralık 1546'da Sultan Süleyman tarafından kabul edildikten sonra, vezirlerle müzakerelere başladı. 10 aylık müzakerelerin sonucunda, 13 Haziran 1547 tarihinde, bir antlaşma imzalanmasına karar verildi. 19 Haziran'da imzalanan 5 yıllık barış antlaşması ile Macar asilzadelerinin toprakları, yıllık 5000 altın tazminat karşılığında Avusturya'ya bırakıldı. Pereni ve Törük'ün mülkleri içinse yılda 10 bin ve belirtilen tımarlar için de yılda 5000 düka

⁵⁸ İncalcık, **Klasik Çağ**, s. 41.

⁵⁹ İncalcık, "Osmanlı Devleti'nin Altın Devri", s. 332.

⁶⁰ Gülru Necipoğlu, "Süleyman the Magnificent and the Representation of Power in the Context of Ottoman- Hapsburg-Papal Rivalry", **The Art Bulletin**, c. 71, sayı: 3 (1989), s. 411.

⁶¹ İncalcık, **Klasik Çağ**, s. 43.

⁶² İdris Bostan, "Kanuni ve Osmanlıların Akdeniz Siyaseti", **Türkler ve Deniz**, ed: Özlem Kumrular (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2007), s. 15.

⁶³ Davut Erkan, **Matrâkçı Nasûh'un Süleymân-nâmesi (1520-1537)**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi ABD, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, (İstanbul, 2005), s. 192.

⁶⁴ Bostan, "Kanuni ve Osmanlıların Akdeniz Siyaseti", s. 17.

ödenecekti. Carlos, antlaşmayı 1 Ağustos 1547'de imzaladı⁶⁵. Taraflar arasındaki bu ilk barış antlaşması, iki devlet arasında dostane ilişkiler kurulmasını sağlayamadı. 5 yıllığına imzalanmış olan ateşkes, 1550 yılında Ferdinand'ın Erdel'i denetim altına almaya çalışması ile son buldu. Ferdinand'ın bu hareketi sonrasında, Sultan Süleyman tekrar Macaristan seferine çıktı ve Ferdinand'ı mağlup ederek, Erdel'de Temeşvar Beylerbeyliği'ni kurdu⁶⁶.

V. Carlos'un imparatorluğunu çocukları arasında paylaşırması, İspanya'nın Avusturya'daki hâkimiyetinin son bulmasına neden oldu. İki taraf arasında Orta Avrupa'da gerçekleşen mücadelelerde Osmanlı Devleti, İspanyollara karşı üstünlüğünü ortaya koydu. İspanya'nın bölgedeki varlığının sona ermesi, iki devlet arasındaki hâkimiyet mücadelesinin Akdeniz'de yoğunlaşması ile sonuçlandı.

İnebahtı Savaşı'na Kadar Akdeniz'de Osmanlı- İspanyol Mücadelesi

Barbaros Hayreddin'in Osmanlı hâkimiyetini kabul etmesinin ardından, V. Carlos, 1520 yılında Cezayir'i ele geçirdi ve İngiltere ve Danimarka krallarına başvurarak, Osmanlı tehlikesine karşı bir ittifak oluşturmaya çalıştı. Ancak o dönem şartlarında bunu başaramadı⁶⁷. Barbaros, 5 yıllık bir hazırlığın ardından, 1525 yılında İspanyollara karşı saldırıya geçerek Cezayir'i ele geçirdi ve daha önceden kendisine ihanet ederek şehri V. Carlos'a teslim edenleri cezalandırdı⁶⁸. Barbaros, Mayıs 1529'da Cezayir'deki İspanyol garnizonunun bulunduğu Badis'e karşı harekete geçti. 20 günlük bir kuşatmanın ardından, 27 Mayıs 1529'da burayı ele geçirdi. Bunun üzerine, Rodrigo de Portuondo kumandasındaki İspanyol filosu, Barbaros'un faaliyetlerini durdurmak amacıyla bölgeye hareket etti. Formentera'da iki taraf arasında yaşanan çatışmada, İspanyol filosu bozguna uğradı⁶⁹. V. Carlos, 1530 yılında Andrea Doria kumandasında bir donanmayı bölgeye gönderdi. Andrea Doria, Çerçel'e asker çıkardıysa da, büyük kayıplar vererek çekilmek zorunda kaldı⁷⁰.

1530 yılının sonlarında, V. Carlos, Barbaros'u Osmanlılardan koparmak, Osmanlıların Akdeniz'deki ilerleyişini durdurmak ve hazine ve ordularını rahatlatmak amacıyla, barış imzalanmasını istedi. Bunun üzerine Andrea Doria ve Barbaros Hayreddin arasında müzakereler başladı. Barbaros, V. Carlos'u oyalamak amacıyla başlattığı bu barış görüşmeleri sırasında, İspanyolların hizmetine girmek ve onların müttefiki olmak istediğini belirtti. Bununla birlikte, Barbaros'un müzakereleri sürekli geciktirmesi, İspanyollarda tereddüde

⁶⁵ Karl-Heinz Ziegler, "The Peace Treaties of the Ottoman Empire with European Christian Powers", **Peace Treaties and International Law in European History**, ed: Randall Lesaffer, (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), s. 345.

⁶⁶ İnalçık, **Klasik Çağ**, s. 42.

⁶⁷ Miguel Angel de Bunes Ibarra, "Carlos V y el Imperio Otomano", **Torre de los Lujanes**, sayı: 41 (2000), s. 65.

⁶⁸ Mantran, "Türk Cezayir'i ve Tunus'u", s. 137-138.

⁶⁹ Muzaffer Arıkan- Paulino Toledo, "Türk Deniz Tarihi ile İlgili Belgeler III, İspanya, Kuzey Afrika Ve Barbaros Hayreddin Paşa", **AÜ OTAM Dergisi**, sayı: 3, Ankara, 1992, s. 405-406.

⁷⁰ Kumrular, **Osmanlı- Habsburg Düellosu**, s. 171.

neden oldu⁷¹. Bu nedenle müzakereler bir sonuç vermedi ve iki taraf arasındaki savaş hali devam etti.

Barış görüşmelerinden sonuç alamayan V. Carlos, Osmanlı baskısını azaltmak ve Mora'daki Hristiyan halkı Osmanlılar aleyhine isyana teşvik etmek amacıyla, 1532 yılında Andrea Doria kumandasındaki donanmasını, Doğu Akdeniz'e gönderdi. Andrea Doria, Osmanlılara Adriyatik kıyılarına saldırdı ve Koron ve Patras'ı ele geçirdi⁷². Bunun üzerine Ahmed Paşa kumandasındaki, 80 kadırgalık Osmanlı donanması bölgeye hareket etti. Bir yıla yakın başarısız bir kuşatmanın ardından, İstanbul'a geri dönmek zorunda kaldı⁷³. Ahmed Paşa'nın Koron'daki başarısızlığı üzerine, 1532 yılında Barbaros Hayreddin, İstanbul'a çağrıldı. Barbaros yola çıkarak, 1533'te İstanbul'a ulaştı. Sultan Süleyman tarafından kabul edilerek, Cezayir Beylerbeyliğine ve Kaptanıderyalığa atandı ve Osmanlı Devleti'nin bütün tersane işleri kendisine verildi⁷⁴.

Barbaros'un İstanbul'a ulaştığı sıralarda, Sultan Süleyman, Koron'u ele geçirmek amacıyla, Semendire Sancak Beyi Mehmed Bey'i bölgeye gönderdi. Denizden destek olan Osmanlı donanmasının gördüğü zarara rağmen, Koron sıkı bir şekilde kuşatılarak abluka altına alındı. Yiyecekleri tükenmeye başlayan İspanyollar, Koron'u teslim etmek zorunda kaldı. Böylece Koron yeniden Osmanlı idaresine geçti⁷⁵.

Barbaros Hayreddin Paşa, 1534 yılında 100 gemilik Osmanlı donanmasının başında Akdeniz'e açıldı ve Kuzey Afrika kıyılarına ilerleyerek, 1534 Ağustos'unda Tunus'u ele geçirdi⁷⁶. V. Carlos, Tunus'u geri almak için büyük bir donanma hazırlayarak bölgeye gönderdi. İspanyol kuvvetleri karşısında tutunamayacağını anlayan Barbaros Hayreddin, Cezayir'e çekilmek zorunda kaldı⁷⁷. Sultan Süleyman'ın 1537 yılında İspanyollara bağlı Napoli Krallığı'na son vermek amacıyla çıktığı Pulya seferi sırasında, Barbaros Hayreddin Paşa'nın kumandasında Osmanlı donanması İtalya'ya çıkarma yaptıysa da, Fransızların İtalya'nın kuzeyinden saldırıya geçmemeleri ve havanın bozması nedeniyle donanma çekilerek İstanbul'a döndü⁷⁸.

⁷¹ Muzaffer Arıkan- Paulino Toledo, "Türk Deniz Tarihi ile İlgili Belgeler V: Barış Arayışı: Andrea Doria ile Hayreddin Paşa Arasındaki Müzakereler (1537-1540)", **AÜ OTAM Dergisi**, sayı: 6, Ankara, 1995, s. 387-377, 401-402.

⁷² Hess, **Unutulmuş Sınırlar**, s. 106.

⁷³ İdris Bostan, "Cezayir-i Bahr-i Sefid Eyaletinin Kuruluşu (1534)", **İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi**, sayı: 38, İstanbul, 2003, s. 65.

⁷⁴ Ibarra Miguel A. de Bunes Ibarra, "Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman Devirlerinde İspanya ve Osmanlı İmparatorlukları Arasında Deniz Savaşları", **Türkler**, c: 9, ed: H. Celal Güzel vd., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 1103; Andrew C. Hess, "The Moriscos: An Ottoman Fifth Column in Sixteenth-Century Spain", **The American Historical Review**, c. 74, sayı: 1(1968), s. 9.

⁷⁵ Hammer, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, c. 1, s. 521.

⁷⁶ Erkan, **Süleymân-nâme**, s. 187.

⁷⁷ Kumrular, **Osmanlı- Habsburg Düellosu**, s. 215-222.

⁷⁸ İsmail Soysal, "Türk-Fransız Diploması Münasebetlerinin İlk Devresi", **İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi**, c. 3, sayı: 5-6, İstanbul, 1953, s. 80-81.

Tunus'ta Hâkimiyet Mücadelesi

Barbaros Hayreddin Paşa, 28 Mayıs 1534'te çıktığı Akdeniz seferinde, İtalya kıyılarına saldırılar düzenledikten sonra⁷⁹, rotasını Tunus'a çevirdi. Hayreddin Paşa, 1534 yılı Ağustos'unda Tunus'a ulaştığında, yönetimden memnun olmayan halk, Barbaros'a kapıları açtı. Böylece Tunus, 22 Ağustos 1534'te Osmanlılar tarafından ele geçirildi⁸⁰. Bunun üzerine, V. Carlos, Tunus'u yeniden ele geçirmek üzere bir donanma hazırlamaya başladı⁸¹. Andrea Doria'nın kumandasındaki 300 gemi ve 25 bin askerden oluşan donanma, 31 Mayıs'ta harekete geçti. Şiddetli çatışmalar sonucunda Goletta'yı ele geçiren İspanyol ordusu, Tunus'a doğru ilerleyerek, 21 Temmuz'da şehri ele geçirdi⁸². Hayreddin Paşa, 8000 kişilik ordusu ile bu kadar kalabalık bir orduyu alt edemeyeceğini anlayarak, 1535 yazında Tunus'u boşalttı ve Cezayir'e çekildi⁸³.

1553 yılında Turgut Reis, Güney Tunus'ta Gafsa ve Kayrevan'ı ele geçirdi. Turgut Reis'in Tunus'ta ilerlemesi üzerine, İspanya Kralı II. Felipe harekete geçerek, Turgut Reis'in üsleri ile bağlantısını kesmek için bir donanma gönderdiyse de, bu donanma, Piyale Paşa ve Turgut Reis'in komuta ettiği Osmanlı donanması tarafından 1560 yılında Cerbe'de mağlup edildi⁸⁴.

Uluç Ali Paşa, İspanyolların Granada'daki Morisko isyanı ile uğraşmalarını fırsat bilerek, 1569 yılında Tunus'u ele geçirdi. İspanyolların elindeki Goletta'ya saldırdıysa da burayı alamadı. Uluç Ali Paşa'nın geri dönmesinin ardından, Mevlay Hamid, Tunus'u geri aldı. Bunun üzerine, Sinan Paşa, harekete geçerek, kısa bir kuşatma sonucunda 1569 yılında Tunus'u, yeniden Osmanlı hâkimiyetine aldı⁸⁵.

İnebahtı Savaşı'nın ardından, İspanyollar, Tunus'u ele geçirmek üzere harekete geçtiler. Don Juan de Austria komutasındaki kuvvetler, 1573 yılında Tunus'u ele geçirdi⁸⁶. Bu olay üzerine, 1574 yılında Kılıç Ali Paşa komutasında 250 gemilik donanma ve Sinan Paşa komutasında 40 bin kişilik ordu⁸⁷, Tunus'un fethi ile görevlendirildi. İspanyolların Goletta'da 2000, Tunus'ta ise 4000 askeri bulunmaktaydı. Kısa süren kuşatma sonucunda 13 Eylül'de Tunus ele geçirildi⁸⁸. Maddi bir buhran yaşamakta olan II. Felipe, Osmanlı donanmasına karşılık veremedi. Bu sırada İstanbul'da bulunan İspanyol elçileri de, savaş sırasında

⁷⁹ Özlem Kumrular, "İspanyol ve İtalyan Arşiv Kaynakları ve Kroniklerin Işığında Barbaros'un 1534 Seferi", **Türkler ve Deniz**, ed: Özlem Kumrular, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2007), s. 195-197.

⁸⁰ Erkan, **Süleymân-nâme**, s. 187.

⁸¹ Muzaffer Arıkan- Paulino Toledo, "Türk Deniz Tarihi ile İlgili Belgeler IV, İspanya, Kuzey Afrika ve Barbaros Hayreddin Paşa", **AÜ OTAM Dergisi**, sayı: 5, Ankara, 1994, s. 507.

⁸² Kumrular, **Osmanlı- Habsburg Düellosu**, s. 207-212.

⁸³ Hess, **Unutulmuş Sınırlar**, s. 107-108.

⁸⁴ Mantran, "Türk Cezayir'i ve Tunus'u", s. 139-140.

⁸⁵ Gürkan, "Osmanlı- Habsburg Rekabeti", s. 41.

⁸⁶ Chakib, **Moriskoların Cezayir'e Göçü ve Osmanlı Yardımı**, s. 35.

⁸⁷ İnalçık, **Rönesans Avrupası**, s. 265.

⁸⁸ Anderson, **Naval Wars**, s. 56-57.

İstanbul'da kalmaya devam ettiler⁸⁹. İnebahtı savaşı ile Akdeniz'deki üstünlüğünü kaybeden Osmanlı Devleti, Tunus'un fethi ile yeniden hâkimiyetini kurdu.

Preveze'den İnebahtı'ya Osmanlı-İspanyol Mücadelesi

Papa III. Paul, 1538 yılında Osmanlıların Akdeniz'de ilerlemelerini durdurmak amacıyla Hıristiyan krallarını birleştirmeye karar verdi⁹⁰. Bu çerçevede, Venedik ve İspanya ile yaptığı ittifak müzakerelerinde, Venedik'in 82, İspanya'nın 82 ve Papalığın 36 savaş gemisi ile ittifaka katılmaları ve donanmalarının Korfu'da bir araya gelmeleri kararlaştırıldı⁹¹. Müttefik donanması, 25 Eylül 1538'de Korfu'dan hareket ederek, Osmanlı donanması Preveze önlerindeyken bölgeye ulaştı. Osmanlı donanmasının sağ kanadını Turgut Reis, sol kanadını Salih Reis ve merkezini de Hayreddin Paşa kumanda ediyordu. Hayreddin Paşa, 28 Eylül'de Andrea Doria ve Capello komutasındaki müttefik donanması ile Preveze önlerinde karşı karşıya geldi. Osmanlı donanmasının çevik hücumları karşısında büyük kayıplar veren müttefik donanması kaçarak uzaklaştı⁹². Savaşta, 128 müttefik gemisi batırıldı ve 3000 civarında esir alındı⁹³. Bu savaşla, Akdeniz'deki üstünlük Osmanlılara geçti.

Savaşın ardından, V. Carlos, Cezayir'i ele geçirerek Hayreddin Paşa'yı imha etmek amacıyla, Ekim 1541'de, büyük bir donanma hazırlamaya başladı⁹⁴. 515 gemi, 24 bin asker ve 12 bin denizciden oluşan İspanyol donanması, 23 Ekim'de Cezayir'e ulaştı. İspanyollar, Hadım Hasan Ağa'nın müdafaası ve Ekim ayındaki fırtınalar nedeniyle, 160 gemi ve 12 bin askerlik zayiata uğrayarak geri çekilmek zorunda kaldılar⁹⁵.

Hayreddin Paşa, 20 Ağustos 1543'te Fransız donanması ile birleşerek, V. Carlos'a bağlı Savoya Dukalığı'na ait Nice şehrini ele geçirdi⁹⁶. Osmanlı-Fransız müşterek kuvvetleri, Andrea Doria'nın bölgeye ulaşması üzerine, Toulon limanına geri çekildi⁹⁷. Fransızlarla İspanyollar arasındaki savaşın 1544'te imzalanan Crespy Barışı ile sona ermesinin ardından, Hayreddin Paşa, Doğu Akdeniz'e geri döndü. Fransızlarla ortak yapılan bu sefer, Barbaros Hayreddin Paşa'nın son seferi oldu ve 16 Temmuz 1546'da vefat etti⁹⁸.

Turgut Reis'in, 1550'de Cerbe'ye yerleşmesinin ve İspanyolların elindeki Mehdiye şehrini ele geçirmesinin ardından, iki taraf arasındaki mücadele yeniden şiddetini arttırmaya başladı. V. Carlos, Andrea Doria kumandasındaki İspanyol donanmasını, Mehdiye'yi geri

⁸⁹ Andrew C. Hess, "The Battle of Lepanto and Its Place in Mediterranean History", **The Past and Present**, sayı: 57, (Oxford Oxford University Press, 1972), s. 64-65; Nicolae Jorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, c. 3, çev: Nilüfer Epçeli, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2005), s. 142.

⁹⁰ Erkan, **Süleymân-nâme**, s. 197-198; Muhajir, **The Incomplete History**, s. 128-129

⁹¹ Afif Büyüktuğrul, "Preveze Muharebesine İlişkin Belgeler", **Belleten**, c. 42, sayı: 168, Ankara, 1948, s. 639-640; Seyyid Muradi, **Gazavat**, s. 204-205.

⁹² Braudel, **Mediterranean**, c. 2, s.906.

⁹³ Büyüktuğrul, "Preveze Muharebesi", s. 662-664; Seyyid Muradi, **Gazavat**, s. 204-207.

⁹⁴ İnalçık, "Osmanlı Devleti'nin Altın Devri ve Gerileyişi", s. 334.

⁹⁵ Hess, **Unutulmuş Sınırlar**, s. 108-109.

⁹⁶ Anderson, **Naval Wars**, s. 5.

⁹⁷ Braudel, **Mediterranean**, c. 2, s. 906.

⁹⁸ **The Encyclopedia of Islam, a Dictionary of Geography and Biography of the Mohammedan Peoples**, c. 4, Ed. M. Th. Houtsma, T. W. Arnold, R. Basset, and H. Bauer (Leyden: Late E. J. Brill, 1913-1936), s. 872-873.

almakla görevlendirdi. Bu sırada da Sultan Süleyman'a mektup göndererek, bu seferin sadece korsanları cezalandırmak amacıyla yapıldığını ifade edip, kendini haklı göstermeye çalıştı. Turgut Reis, İspanyolların hareketini önceden fark ederek, Mehdiye'yi terk etti ve Balear Adaları ile İberya'nın güneyini yağmalayarak taraflar arasındaki ateşkesi sona erdirdi⁹⁹. İspanyolların 1550 yılında Mehdiye'yi ele geçirmelerinin ardından, Sinan Paşa kumandasındaki Osmanlı donanması, 14 Ağustos 1551'de şehri geri aldı¹⁰⁰. 1552'de Fransızlara yardım etmek amacıyla sefere çıkan Sinan Paşa, Napoli önlerinde Fransız donanmasını beklerken, Andrea Doria'nın Napoli'ye geleceğini haber aldı ve Ponza adası civarında Andrea Doria'yı pusuya düşürüp mağlup etti. Sinan Paşa, Fransız donanmasının gelmemesi üzerine geri döndü¹⁰¹.

Turgut Reis, 1554 yılında Kuzey Afrika'daki en önemli İspanyol hedeflerinden Behia şehrini ele geçirdi. 1556'da Oran ve Mazalquivir şehirlerini kuşattıysa da alamadı. Aynı yıl Güney Tunus'ta Gafsa ve Kayrevan'ı ele geçirdi. 1558 yılında, Hasan Paşa'nın, Vehran'ın doğusunda bulunan Mostaganem'de İspanyollarla yaptığı savaş, 10 bin civarında İspanyol'un ölümü ve İspanya'nın hezimetıyla sonuçlandı¹⁰².

1556'da İspanya Kralı olan II. Felipe, İspanyol-Osmanlı savaşlarının gereksiz olduğunu düşünüyordu. Bu nedenle de krallığının başlangıcında, Osmanlılarla bir barış antlaşması imzalamaya çalıştı. Bu çerçevede, Sadrazam Rüstem Paşa'ya büyük miktarda para teklif ederek, barış imzalanmasını talep etti. Ancak teklif edilen meblağın gönderilmemesi, bu barış girişimini sonuçsuz bıraktı¹⁰³. Bu dönemde, İspanyolların ikinci barış girişimi 1558-59 yıllarında, Cenevizli Francesco de Franchis Tortorino'nun aracılığıyla yapıldı¹⁰⁴.

Rüstem Paşa, Tortorino ile yaptığı görüşmede, ateşkesin 15-20 yıl sürmesini, tacirlere serbest dolaşım izni verilmesini, birbirlerinin düşmanlarına ve korsanlara yardım yapılmamasını, antlaşmanın dost devletleri kapsamasını, esir değişimi yapılmasını ve bir çatışma olması halinde, iki tarafın tebaalarının ülkeden ayrılması için 1 yıl süre tanınmasını şart koştu. II. Felipe, ateşkes yerine silah bırakma antlaşması imzalanmasını ve ateşkes süresinin de 12-15 yıl olmasını istiyordu. II. Felipe, müzakereleri bu çerçevede yürütmek için Nicolo Secco'yu görevlendirdi¹⁰⁵. İki taraf arasındaki müzakereler, 1558 yılında, Piyale Paşa komutasındaki 150 gemilik Osmanlı filosunun, İspanya kıyılarına 150 mil mesafede olan Minorka adasına asker çıkararak Ciudadela şehrini yakması ve daha sonra da Oran şehrini ele geçirmesi ile kesintiye uğradı¹⁰⁶.

⁹⁹ Giovanni Serreli, "Sardinya Krallığı'nın Savunma Sistemleri ve Terranova'nın Turgut Reis Tarafından Yağmalanması", Çev. Özlem Kumrular, **Türkler ve Deniz**, ed: Özlem Kumrular, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2007), s. 180-181.

¹⁰⁰ Braudel, **Mediterranean**, c. 2, s. 919-920.

¹⁰¹ Yücel, **Türkiye Tarihi**, c. 2, s. 291.

¹⁰² Ibarra, "İspanya ve Osmanlı İmparatorlukları Arasında Deniz Savaşları", s. 1109.

¹⁰³ Braudel, **Mediterranean**, c. 2, s. 967.

¹⁰⁴ Bal, "Rivalry in the Mediterranean", s. 301.

¹⁰⁵ Jose M. Floristan Imizcoz, "II. Felipe Döneminde İspanyol Siyaseti: Sabotaj ve Utanç Verici Ateşkes", **İspanya- Türkiye, 16. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Rekabet ve Dostluk**, ed: Pablo Martin Asuero, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2006), s. 192-197.

¹⁰⁶ Hess, "The Moriscos", s. 11.

İspanya Kralı II. Felipe, Piyale Paşa'nın saldırıları üzerine, 1559 yılında Fransa ile Cateau-Cambresis Antlaşması'nı imzaladı ve dikkatini Akdeniz mücadelesine çevirdi¹⁰⁷. Gafsa, Mehdiye ve Cerbe Adası'nı ele geçiren II. Felipe, Akdeniz'deki Türk faaliyetlerine ve Kuzey Afrika'daki Türk varlığına son vermek amacıyla hazırlıklara başladı¹⁰⁸. İtalyan Prenslikleri, Venedik, Papalık ve İspanya yeniden müşterek bir donanma oluşturmaya çalıştıkları sırada, Turgut Reis, Cerbe Adası'nı İspanyollardan almak için harekete geçti ve adayı kuşatmaya başladı¹⁰⁹.

Ceneviz, Napoli, Sicilya, Papalık, Malta, Floransa ve Monako donanmalarının bir araya gelmeleriyle oluşturulan ve Andrea Doria'nın kumandasına verilen 560 parçalık bir müttefik donanması, 14 Şubat 1560'ta Cerbe önlerine geldi. Bunun üzerine, Uluç Ali Paşa, İstanbul'dan yardım istemek üzere yola çıktı ve Turgut Reis Cezayir'e çekildi¹¹⁰. Piyale Paşa kumandasındaki Osmanlı donanmasının, 11 Mayıs 1560'ta bölgeye gelmesinin ardından, müttefik donanması bozularak kaçmaya başladı. Bu kaçış sırasında, Osmanlı donanması, müttefik donanmaya büyük zararlar verdi ve yaklaşık 18 bin müttefik askeri öldürüldü veya esir edildi. Bu zaferin ardından Cerbe tekrar kuşatılarak İspanyolların şiddetli savunmasına rağmen ele geçirildi¹¹¹. Cerbe Savaşı'nın ardından iki devletin de Akdeniz'deki faaliyetleri azaldı ve büyük savaşlar yerini küçük çatışmalara bıraktı. Osmanlı Devleti, Anadolu isyanları ve 1565 yılındaki Malta seferinde ortaya çıkan koordinasyon bozukluğu gibi nedenlerle, İspanya ise, Hollanda'daki ayaklanma nedeniyle, Akdeniz'deki faaliyetlerine ara verdi¹¹². Malta kuşatması sırasında, Sicilya Kralı Naibi, II. Felipe'yi yanına çekmeye çalıştıysa da, II. Felipe, Osmanlıların karşısında yer almaktan kaçındı¹¹³.

Osmanlılar, Akdeniz hâkimiyetinin gerçekleşebilmesi için, Doğu Akdeniz'in kilidi konumundaki Kıbrıs'ı ele geçirmek zorunda olduklarını biliyorlardı. Anadolu ve Suriye kıyılarına çok yakın bir konumda bulunan ve ticarî açıdan büyük önem taşıyan Kıbrıs, Venediklilerin egemenliğindeydi. Venedikliler adayı Doğu Akdeniz'deki korsanlık ve ticaret faaliyetleri için üs olarak kullanmaktaydı. Bu adanın ele geçirilmesi, Osmanlıların, İspanyollara karşı üstünlüğünü arttırmasını sağlayacaktı. Sultan II. Selim, Güney Anadolu sınırlarına çok yakın bir konumda bulunan bu Venedik adasını ele geçirmek için 1570 yılında harekete geçti.

Mustafa Paşa kumandasındaki Osmanlı ordusu ve Piyale ve Ali paşaların kumandasındaki Osmanlı donanması, Nisan 1570'te 56 bin askerle Kıbrıs'a hareket etti. Kıbrıs Valisi Marc Antonio Bragadino'nun ise sadece 10 bin askeri bulunmaktaydı. 22 Temmuz'da Osmanlı ordusu, Kıbrıs ordusunun konuşlandığı Lefkoşa'ya ulaştı ve şehri ele geçirdi.

¹⁰⁷ İ. Hami Danişmend, **İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, c. 6 (Batı Dillerinde Osmanlı Tarihleri-Leopold von Ranke, On Altıncı ve On Yedinci Asırda Osmanlılar ve İspanya Krallığı, trc. Halid İlteber), İstanbul, 1972, s. 188.

¹⁰⁸ Anderson, **Naval Wars**, s. 8.

¹⁰⁹ Yücel, **Türkiye Tarihi**, c. 2, s. 291-292.

¹¹⁰ Braudel, **Mediterranean**, c. 2, s. 975-978.

¹¹¹ Gürkan, "Osmanlı- Habsburg Rekabeti", s. 36-37.

¹¹² Braudel, **Mediterranean**, c. 2, s. 996-998.

¹¹³ Hess, **Unutulmuş Sınırlar**, s. 119.

Osmanlılar, 18 Eylül'de halen Venediklilerin elinde bulunan Gazimağusa dışında kamp kurdu. Kıbrıs Valisinin teslim olmayı reddetmesi üzerine, şehir kuşatıldı¹¹⁴.

Bu sırada, Kıbrıs'ı savunmak üzere, Papalık, Venedik ve İspanya kuvvetlerinden müteşekkil müşterek bir ordu ve donanma oluşturuldu. İspanya, bu donanmaya 49 kadırgadan ve 1500 askerden oluşan üç filo gönderdi¹¹⁵. Ancak, Andrea Doria, Türk donanmasının kendilerinden üstün olduğunu ve savaş sırasında müttefik donanmasının imha edileceğini düşünerek, İspanyol filosunu 5 Ekim 1570'te müttefik kuvvetlerden ayırdı ve İspanya'ya geri götürdü. Osmanlı kuvvetleri, yaklaşık 11 ay süren kuşatma sonrasında, 1 Ağustos 1571'de Gazimağusa'yı ele geçirdi ve Kıbrıs Osmanlı hâkimiyetine girdi¹¹⁶.

Osmanlıların Kıbrıs'ı ele geçirmeleri üzerine, Venedikliler, İspanya Kralı II. Felipe'den yardım istedi. II. Felipe bu talebi kabul etti ve 25 Mayıs 1571'de İspanya, Venedik ve Papalık arasında Kutsal İttifak antlaşması imzalandı¹¹⁷. Kutsal İttifak antlaşmasına göre, her yıl 1 Nisan'da hazır olmak üzere 200 parçalık bir donanma oluşturulacak, masraflar bu üç devlet tarafından karşılanacak ve donanmanın komutanlığını İspanyol donanmasının komutanı olan Don Juan de Austria yapacaktı. İttifak antlaşması çerçevesinde 1571 yılında teşkil edilen müttefik donanmasına, 108 Venedik, 70 İspanyol, 12 Papalık, 10 Malta ve 2 Savoya kadırgası katıldı. 37000 civarında asker içeren müttefik donanması Messina'da Don Juan de Austria'nın kumandası altında toplandı¹¹⁸.

İnebahtı Savaşı'ndan Ateşkes Antlaşmasına (1571-1581)

Osmanlıların Kıbrıs'ı alarak Doğu Akdeniz'e tamamen hâkim olması, Avrupa devletlerinin Osmanlı tehlikesini ortadan kaldırmak için bir araya gelerek Kutsal İttifak kurmaları ile sonuçlanmıştır. Akdeniz hâkimiyet mücadelesinin en önemli adımlarından biri olan 7 Ekim 1571 tarihli İnebahtı Savaşı, Osmanlılarla İspanyollar arasında yapılan son büyük savaş olmuştur. Osmanlı donanmasının yok edilmesiyle sonuçlanan İnebahtı Savaşı'nın ardından, Tunus'ta gerçekleşen mücadele dışında iki taraf arasında büyük bir çatışma yaşanmamış ve 1581 yılında taraflar arasında bir ateşkes antlaşması imzalanmasıyla sonuçlanan süreçte, Akdeniz'deki mücadele gittikçe zayıflamıştır.

İnebahtı Savaşı (7 Ekim 1571)

Papa V. Pius'un önderliğinde bir Haçlı İttifakı'nın kurulması üzerine, Müezzinzade Ali Paşa kumandasındaki Osmanlı donanması, Venedik ve Papalığa gözdağı vermek amacıyla

¹¹⁴ Angus Konstam, **Lepanto 1571, The Greatest Naval Battle of the Renaissance**, (Oxford Opsrey Publishing, 2003), s. 33-38.

¹¹⁵ **Kıbrıs Seferi (1570-1571), Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi**, c. 3, 3. Kısım eki, (Ankara: Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları, 1971), s. 75.

¹¹⁶ Konstam, **Lepanto**, s. 33-38; **Kıbrıs Seferi (1570-1571)**, s. 104-106.

¹¹⁷ Paulino Toledo, "İnebahtı: Dünya Egemenliği için Akdeniz'de Yapılan Son Deniz Savaşı", çev: Özlem Şakiroğlu, **XIV.-XVI. yüzyıllarda Türk- İspanyol İlişkileri ve Denizcilik Tarihimize İlgili İspanyol Belgeleri**, (Ankara: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Karargâh Basımevi, 1995), s. 112-114.

¹¹⁸ **Kıbrıs Seferi (1570-1571)**, s. 139-142; Toledo, "İnebahtı", s. 112-114.

Adriyatik kıyılarına saldırılar düzenledi¹¹⁹. Müezzinzade Ali Paşa, Dalmaçya sahillerindeki Venedik limanlarını ve Korfu'yu yağmaladıktan sonra İnebahtı limanına çekildi¹²⁰. Müttefik donanması, 1571 yılının Eylül ayı sonlarında Türk donanmasının İnebahtı limanında olduğunu öğrenerek, buraya doğru harekete geçti¹²¹.

Müttefik donanması, Türk donanmasını limandan çıkamadan yakaladı. Don Juan de Austria ve Andrea Doria komutasındaki Haçlı donanması ile Müezzinzade Ali Paşa ve Uluç Ali Paşa komutasındaki Türk donanması, 7 Ekim 1571'de karşı karşıya geldi¹²². Şiddetli çatışmalar sonucu Osmanlı donanmasının yaklaşık 230 gemisinden 200'ü batırıldı veya ele geçirildi. İki tarafın ölü ve yaralı sayısı yaklaşık 59 bindi¹²³. Müezzinzade Ali Paşa da ölenler arasındaydı. Savaş sırasında, İspanyollar da 2000 civarında asker kaybetti. İspanyol donanma kumandanları Don Juan de Austria ve Andrea Doria üstün kumandanlık becerileri sayesinde Türk donanmasının mağlubiyetinde büyük bir pay sahibi oldular¹²⁴.

Osmanlıların İnebahtı mağlubiyetinin en önemli sebebi olarak, yeniçeri ağalığından Kaptanıderyalığa getirilen Müezzinzade Ali Paşa'nın, Uluç Ali Paşa'nın tavsiyelerini dinlememesi gösterilmektedir. Nitekim müttefik donanmasında en büyük hasarı Uluç Ali Paşa'nın karşı karşıya geldiği Andrea Doria'nın kumandasındaki donanma bölüğü almıştır¹²⁵. Uluç Ali Paşa, 30 kadar gemi ile kaçmayı başarmış ve Ege adalarından bir miktar daha gemi toplayarak, 87 gemilik bir filoyla İstanbul'a dönmüştür. Bu başarı üzerine, Uluç adı Kılıç olarak değiştirilen Ali Paşa, Kaptanıderya olarak atanmıştır¹²⁶.

Müttefik orduları kumandanı Don Juan, İnebahtı zaferinin meyvelerini toplamak istediye de müttefik donanmasının uğradığı büyük zararlar, savaş meclisinde kesin bir karar çıkmaması ve Venediklilerin haklarının yendiğini düşünmeleri nedenleriyle Haçlı donanmasında bozulma başlaması buna izin vermedi¹²⁷. Osmanlılar bütün kış ayları boyunca büyük çaba sarf ederek yeni bir donanma oluşturdu. Haziran 1572'de müttefik donanması, karşısında 250 gemilik Osmanlı donanmasını gördüğünde, Don Juan'ın İstanbul ve Kudüs'ü ele geçirme planları suya düştü. Venedikliler, şartları ne olursa olsun barış antlaşması yapmaya karar verdiler. Don Juan, Kılıç Ali Paşa'ya tek başına saldırmaya cesaret edemedi ve donanmasıyla birlikte İspanya'ya döndü¹²⁸.

¹¹⁹ İbrahim Etem Çakır, "İnebahtı (Lepanto) Savaşı ve Osmanlı Donanmasının Yeniden İnşası Üzerine Bazı Belgeler", *Turkish Studies (International Periodical for the Turkish or Turkic)*, c. 4, sayı: 3 (2009), s. 516-517.

¹²⁰ İnalçık, *Rönesans Avrupası*, s. 260-262.

¹²¹ *Kıbrıs Seferi (1570-1571)*, s. 142-147; Braudel, *Mediterranean*, c. 2, s. 1101.

¹²² İnalçık, *Rönesans Avrupası*, s. 260-262.

¹²³ İnalçık, "Osmanlı Devleti'nin Altın Devri", s. 343-344.

¹²⁴ Pablo Martin Asuero, "La Lucha Contra el Turco: De los Almogavares a Lepanto", *Los enemigos de España, 5-6 de junio de 2008*, Madrid, 2010, s. 107-108.

¹²⁵ Arıkan, "Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış", s. 254.

¹²⁶ Paulino Toledo, "İnebahtı", s. 115; Anderson, *Naval Wars*, s. 47.

¹²⁷ *Kıbrıs Seferi (1570-1571)*, s. 147.

¹²⁸ İnalçık, *Rönesans Avrupası*, s. 263-264.

Akdeniz Mücadelesinin Sonu ve 1581 Ateşkes Antlaşması

Ekim 1572’de müttefik donanmasının dağılması üzerine, Venedikliler, 7 Mart 1573’te Osmanlılarla ağır şartlar içeren bir antlaşma imzaladılar¹²⁹. Maltalılar ve Fransızlarla ittifak girişimleri başarısız olan ve Akdeniz’de yalnız kalan II. Felipe, 1574’te Tunus’un kaybı ve 1575 yılında devletin iflas etmesinin de etkisiyle, üzerindeki baskıları ortadan kaldırmak için diplomatik yollar izlemeye karar verdi. Osmanlıların Batı’da genişlemesinin sona erdiğine inanan II. Felipe, Osmanlılarla bir barış antlaşması imzalamak için gizli bir girişimde bulundu¹³⁰.

1577 yılında Napoli ile Osmanlı Devleti arasında, 5 yıllık barış imzalanmasını sağlayan Martin de Acuña, İspanyollara da arabuluculuk teklifinde bulundu¹³¹. Acuña’nın Osmanlılarla yaptığı müzakerelerden sonra, 2-3 yıllık bir ateşkes imzalanması teklifi, İspanya sarayı tarafından kabul edildi. Müzakereleri yürütmek üzere Margliani ve Bruti görevlendirildi. İki aylık müzakereler sonucunda 18 Mart 1578 tarihinde, iki taraf arasında ateşkes antlaşması imzalandı¹³². Bu antlaşma ile Osmanlı- İspanyol ilişkilerinde yeni bir dönem başlamış oldu. Bu antlaşma her ne kadar iki taraf arasındaki tüm anlaşmazlıkların tamamen sona erdirmese de Akdeniz’de belli ölçüde barışı getirdi.

Margliani, kalıcı bir barış için görüşmelere devam etti. Ancak Osmanlı Devleti’ndeki siyasî değişiklikler nedeniyle görüşmelerde zorlanıyordu. Yine de 21 Mart 1580 ile Ocak 1581 tarihleri arasında devam edecek ikinci bir ateşkes antlaşması imzalamayı başardı. Margliani barış görüşmelerine devam ederek, taraflar arasında 4 Şubat 1581’de üç yıllık bir ateşkes antlaşması imzalanmasını sağladı. İlk ateşkesle aynı şartları taşıyan bu yeni antlaşmanın tek farkı üç yıllığına imzalanmasıydı. Ateşkes antlaşması, 1584, 1587 ve 1591 yıllarında yenilendi¹³³. Ateşkes döneminde İspanyollara karşı önyargularından kurtulmaya başlayan Osmanlılar, İspanya’dan gelecek bir elçiye sıcak baktıklarının sinyallerini verdiler¹³⁴.

1578-1581 tarihleri arasında taraflar arasında imzalanan ateşkes antlaşmaları, Osmanlı ve İspanya devletleri arasında, 100 yıla yakın bir süre devam eden savaş dönemini sona erdirdi. İki taraf, 16. yüzyıl sonlarında ve 17. yüzyıl başlarında Akdeniz’de ve İspanya’nın Portekiz’e hâkim olmasının ardından Hint Okyanusu’nda ufak çaplı bazı çatışmalara girdilerse de, Osmanlı- İspanyol ilişkilerinde başlayan bu barış dönemi, 14 Eylül 1782 tarihinde taraflar arasında imzalanan Barış ve Ticaret Antlaşması’na kadar devam etti.

Sonuç

Bizans İmparatorluğu’nun Osmanlılar karşısında zor durumda kalmaları ve yardım arayışları sırasında, Aragonluların ve Katalanların Bizans’ın yardımına koşmaları ve Bizans’ın yanında Osmanlılarla savaşmaları ile başlayan Osmanlı-İspanya ilişkileri, yaklaşık üç asır boyunca çatışmalar halinde devam etmiştir. Birbirine çok benzeyen ve 15. yüzyıl ortalarından

¹²⁹ Toledo, “İnebahtı”, s. 117-118.

¹³⁰ Hess, “The Battle of Lepanto”, s. 66-67.

¹³¹ Braudel, *Mediterranean*, s. 1150-1151.

¹³² Imizcoz, “Sabotaj ve Utanç Verici Ateşkes”, s. 211-214.

¹³³ Bal, “Rivalry in the Mediterranean”, s. 301.

¹³⁴ Braudel, *Mediterranean*, s. 1160-1163.

İtibaren biri Hıristiyanlığın diğeri İslamiyet'in lideri durumunda olan iki devletin dünya hâkimiyeti düşüncesi ile hareket etmeleri, iki devlet arasındaki çatışmaların şiddetini arttırmıştır.

15. yüzyıl sonlarından itibaren, Akdeniz'e hâkim olma düşüncesi İspanyolların ve Osmanlıların vazgeçilmez siyaseti haline gelmiştir. İki devletin de bu çerçevede hareket etmeleri ve Akdeniz'de genişlemeye çalışmaları, iki devletin karşı karşıya gelmelerine ve aralarında Akdeniz hâkimiyet mücadelesinin başlamasına yol açmıştır. Başlangıçta Türk korsanlar vasıtası ile küçük çapta cereyan eden bu mücadele, ilerleyen süreçte iki devletin donanmaları arasında büyük deniz savaşlarına dönüşmüştür.

Osmanlıların, Endülüs Müslümanlarına yardım çabaları, iki taraf arasındaki ilişkilerin gerginleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. İspanya'da hâkimiyetini tamamlamak amacıyla Endülüs hâkimiyetine son vermek isteyen İspanyollar, Müslümanlar ve Yahudiler üzerinde yoğun bir baskı uygulamış, Osmanlı Devleti bu baskılara, gerek bölgeye asker ve mühimmat göndererek ve gerekse Müslümanların ve Yahudilerin bölgeden kurtarılmasını sağlayarak karşı koymaya çalışmıştır.

16. yüzyılın başlarından itibaren, Osmanlıların Kanunî Sultan Süleyman'ın hükümdarlığında Avrupa ve Akdeniz yönlü genişleme siyaseti ve İspanya Kralı I. Carlos'un, Kutsal Roma-Germen imparatoru olarak, Hıristiyan dünyasını Osmanlılara karşı müdafaayı kendine görev edinmesi, iki taraf arasındaki mücadeleye yeni bir boyut kazandırmıştır. Osmanlılarla İspanyollar, Orta Avrupa'da da hâkimiyet mücadelesine başlamış ve taraflar arasında büyük savaşlar yapılmıştır.

16. yüzyılda iki taraf arasındaki mücadele, Avrupa'da doğal bir ittifak sistemi oluşturmuştur. İspanyollar, V. Carlos'un Kutsal Roma-Germen imparatorluğu sırasında, Napoli, Toskana, Sicilya, Hollanda, Belçika, Avusturya ve Alman prensliklerini yönetimi altında tuttuğu için, kendi yönetiminde bir ittifak sistemi oluşturmuş oluyordu. Bu sisteme, Osmanlılarla mücadele içerisinde olan Venedik ve Papalık devletleri de dâhildi. Osmanlılar ise, yüzyılın başlarından itibaren İspanyollara karşı Fransızlarla ittifak kurmuşlar ve İspanya'ya birçok müşterek harekât yapmışlardır. Ayrıca, İspanyollara karşı hareket içerisinde olan İngiltere ve İskoçya ile Hollanda'daki bağımsızlık savaşçıları da Osmanlıların müttefikleri konumundaydı. 16. yüzyılda Avrupa'da kurulan bu iki blok arasında büyük çatışmalar yaşanmıştır.

Osmanlılarla İspanyollar arasındaki bu 3 asırlık çatışma süresi boyunca, birçok kez barış ve dostane ilişkiler sağlanmaya çalışıldıysa da başarılamamıştır. Genellikle tarafların siyasî ve askerî durumları nedeniyle ortaya çıkan bu girişimler, gerek müzakerelerin çok uzaması, gerekse tarafların bu süreçte kendilerini barış yapmaya iten sorunlarını çözmeleri, barış ilişkilerinin kurulmasını sürekli olarak engellemiştir. İnebahtı Savaşı'nda Osmanlıların aldıkları büyük mağlubiyetin ardından tekrar büyük bir donanma oluşturmaları, maddî sorunlar yaşayan ve savaştan 4 yıl sonra iflas edecek olan İspanya'ya Akdeniz mücadelesinde yaptığı harcamaların gereksizliğini göstermiştir. Osmanlılar açısından ise alınan büyük mağlubiyet, Akdeniz'de temkinli hareket etme gereksinimi doğurmuştur.

Bunun yanı sıra, İspanya'nın gerek İngiliz tehdidi ve gerekse Hollanda'daki bağımsızlık isyanı sırasında Osmanlılarla yaptıkları mücadelelere son verme isteği ve Osmanlı Devleti'nin ise iç isyanlar ve İran meseleleri ile ilgilenme ihtiyacı hissetmesi, tarafları yeni bir barış imzalamaya girişimine yönlendirmiştir. Bu çerçevede içerisinde yapılan barış

müzakerelerinde görüşülen konular kısıtlı kalmış ve imzalanan antlaşmanın bir ateşkes antlaşması seviyesinde kalmasına neden olmuştur. İmzalanan ateşkes antlaşması birkaç kez yenilenmesine rağmen, bir barış antlaşmasına dönüştürülememiş ve iki taraf arasındaki savaş hali, Barış ve Dostluk Antlaşması'nın imzalandığı 1782 tarihine kadar devam etmiştir.

KAYNAKÇA

- ANDERSON, R. C., *Naval Wars in the Levant 1559-1853*, Liverpool University Press, Liverpool, 1952.
- ARIKAN, Muzaffer - Paulino Toledo, "Türk Deniz Tarihi ile İlgili Belgeler III, İspanya, Kuzey Afrika ve Barbaros Hayreddin Paşa", *AÜ OTAM Dergisi*, sayı: 3, Ankara, 1992.
- ARIKAN, Muzaffer- Paulino Toledo, "Türk Deniz Tarihi ile İlgili Belgeler V: Barış Arayışı: Andrea Doria ile Hayreddin Paşa Arasındaki Müzakereler (1537-1540)", *AÜ OTAM Dergisi*, sayı: 6, Ankara, 1995.
- ARIKAN, Muzaffer- Paulino Toledo, "Türk Deniz Tarihi ile İlgili Belgeler IV, İspanya, Kuzey Afrika ve Barbaros Hayreddin Paşa", *AÜ OTAM Dergisi*, sayı: 5, Ankara, 1994.
- ARIKAN, Muzaffer, "Türk-İspanyol Münasebetleri Bakımından Aragon Kraliyet Arşivi'nin Ehemmiyeti ve Türklerle İlgili Vesikalar", *AÜ DTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, c: 2, sayı: 2, Ankara, 1964.
- ARIKAN, Muzaffer, "XIV- XVI. Asırlarda Türk-İspanyol Münasebetlerine Toplu Bir Bakış", *AÜ DTCF Dergisi*, c: 23, sayı: 3-4, Ankara, 1968.
- ASUERO, Pablo Martin, "La Lucha Contra el Turco: De los Almogavares a Lepanto", *Los enemigos de España: imagen del otro, conflictos bélicos y disputas nacionales, siglos XVI-XX: actas del IV Coloquio Internacional de Historia Política*, 5-6 de junio de 2008, Madrid, 2010.
- BAL, Faruk, "Ottoman-Spanish Economic Relations in the Sixteenth Century: Rivalry in the Mediterranean", *International Journal of Business and Social Science*, c: 2, sayı: 21, 2011.
- BİLGİN, Feridun, "Girna'nın İşgali (1492) sonrasında Endülüs'teki Müslümanların Asimilasyonu", *Mukaddime*, sayı: 2, 2010.
- BOSTAN, İdris, "Cezayir-i Bahr-i Sefid Eyaletinin Kuruluşu (1534)", *İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi*, sayı: 38, İstanbul, 2003.
- BOSTAN, İdris, "Kanuni ve Osmanlıların Akdeniz Siyaseti", *Türkler ve Deniz*, ed: Özlem Kumrular, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2007.
- BRAUDEL, Fernand, *The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II*, c: 2, University of California Press, Los Angeles, 1995.
- BÜYÜKTUĞRUL, Afif, "Preveze Muharebesine İlişkin Belgeler", *Belleten*, c: 42, sayı: 168, Ankara, 1948.

- ÇAKIR, İbrahim Etem, “İnebahtı (Lepanto) Savaşı ve Osmanlı Donanmasının Yeniden İnşası Üzerine Bazı Belgeler”, *Turkish Studies (International Periodical for the Turkish or Turkic)*, c: 4, sayı: 3 (2009).
- CHAKIB, Benafri, *Endülüs'te Son Müslüman Kalıntısı Moriskoların Cezayir'e Göçü ve Osmanlı Yardımı (1492-1614)*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1989.
- CHAYTOR, H. J., *A History of Aragon and Catalonia*, London: Methuen, 1933.
- COMMENO, C. Lascaris, “Participación Catalana en la Defensa de Constantinopla Durante el Último Asedio”, *Cuadernos de Historia Jerónimo Zurita*, sayı: 6-7 (1958).
- DANIŞMEND, İ. Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, c: 6 (Batı Dillerinde Osmanlı Tarihleri- Leopold von Ranke, On Altıncı ve On Yedinci Asırda Osmanlılar ve İspanya Krallığı, trc: Halid İlteber), İstanbul, 1972.
- DE CASTRO, Don Adolfo, *The History of the Jews in Spain*, çev: Edward D. G. M. Kirwan, Cambridge: John Deighton, 1851.
- ERKAN, Davut, *Matrakçı Nasûh'un Süleymân-nâmesi (1520-1537)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi ABD, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2005.
- GÜLERYÜZ, Naim, “İber'den Günümüze Türk Yahudilerinin 500 Yıllık Yolculuğu”, *Görüş, Özel Sayı: Türkiye Yahudileri*, TÜSİAD, İstanbul, 2003.
- GÜRKAN, Emrah Safa, “Osmanlı- Habsburg Rekabeti Çerçevesinde Osmanlıların XVI. Yüzyıldaki Akdeniz Siyaseti”, *Osmanlı Dönemi Akdeniz Dünyası*, ed: haydar Çoruh vd., Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2011.
- HAMMER, J. Von, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c: 1, İlgi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2007.
- HARVEY, L. P., *Muslims in Spain, 1500 to 1614*, The University of Chicago Press, Chicago, 2005.
- Hayrullah Efendi, *Osmanlı Devleti Tarihi*, c: 4-6, haz: Zuhuri Danışman, Son Havadis Yayınları, İstanbul, 1971.
- HESS, Andrew C., “The Battle of Lepanto and Its Place in Mediterranean History”, *The Past and Present*, sayı: 57, Oxford University Press, Oxford, 1972.
- HESS, Andrew C., “The Moriscos: An Ottoman Fifth Column in Sixteenth- Century Spain”, *The American Historical Review*, c: 74, sayı: 1 (1968).
- HESS, Andrew C., *Unutulmuş Sınırlar, 16. Yüzyıl Akdeniz'inde Osmanlı-İspanyol Mücadelesi*, trc: Özgür Kolçak, Küre Yayınları, İstanbul, 2010.
- HOUTSMA, M. Th. ve T. W. Arnold, R. Basset, H. Bauer, *The Encyclopedia of Islam, a Dictionary of Geography and Biography of the Mohammedan Peoples*, c. 4, Edt. Late E. J. Brill, Leyden, 1913-1936.

- IBARRA, Miguel Angel de Bunes, “Carlos V y el Imperio Otomano”, *Torre de los Lujanes-Boletín de la Real Sociedad Económica Matritense de Amigos del País*, sayı: 41 (2000).
- IBARRA, Miguel Angel de Bunes, “XVI. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu ve İspanyol Monarşisi: Akdeniz’in Öteki Ucunun İspanya’dan Görünümü”, *AÜ OTAM Dergisi*, Ankara, 1994.
- IBARRA, Miguel Angel de Bunes, “Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman Devirlerinde İspanya ve Osmanlı İmparatorlukları Arasında Deniz Savaşları”, *Türkler*, c: 9, ed: H. Celal Güzel vd., Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- İMİZCOZ, Jose M. Floristan, “II. Felipe Döneminde İspanyol Siyaseti: Sabotaj ve Utanç Verici Ateşkes”, *İspanya- Türkiye, 16. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Rekabet ve Dostluk*, ed: Pablo Martin Asuero, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006.
- İNALCIK, Halil, “Osmanlı Devleti’nin Altın Devri ve Gerileyişi”, *İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti*, c: 1, ed: P. M. Holt vd., Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1997.
- İNALCIK, Halil, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, çev: Ruşen Sezer, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1995.
- İNALCIK, Halil, *Rönesans Avrupası- Türkiye’nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, ed: Emre Yalçın, İstanbul, 2011.
- JORGA, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c: 3, çev: Nilüfer Epeçeli, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2005.
- KEMAL, Namık, *Osmanlı Tarihi*, c: 2, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2005.
- Kıbrıs Seferi (1570-1571), Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi*, c: 3, 3. Kısım eki, Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Resmi Yayınları, Ankara, 1971.
- KONSTAM, Angus, *Lepanto 1571, The Greatest Naval Battle of the Renaissance*, Opsrey Publishing, Oxford, 2003.
- KUMRULAR, Özlem, “İspanyol ve İtalyan Arşiv Kaynakları ve Kroniklerin Işığında Barbaros’un 1534 Seferi”, *Türkler ve Deniz*, ed: Özlem Kumrular, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2007.
- KUMRULAR, Özlem, *Yeni Belgeler Işığında Osmanlı- Habsburg Düellosu*, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2011.
- LIAKOPOULOS, Georgios C., *The Ottoman Conquest of Thrace Aspects of Historical Geography*, Bilkent Üniversitesi, İktisadî ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.
- MANTRAN, Robert, “Türk Cezayir’i ve Tunus’u”, *İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti*, c: 3, ed: P. M. Holt vd., Kitabevi Yayınları, İstanbul, 1997.
- MUHAJIR, Ibn Abi Hisham Al, *The Incomplete History: The Muslims of Spain after 1482*, First Edition, 1901 (Basım yeri yok).
- NECİPOĞLU, Gülru, “Süleyman the Magnificent and the Representation of Power in the Context of Ottoman- Habsburg-Papal Rivalry”, *The Art Bulletin*, c: 71, sayı: 3 (1989).

- NICOLLE, David - Christa Hook, *Nicopolis 1396: the last Crusade*, Oxford: Osprey Publishing, 1999.
- Osman Gazi'den Sultan Vahidüddin Han'a Osmanlı Tarihi*, c: 2, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul, 2005.
- ÖZDEMİR, Mehmet, "Osmanlı Endülüs Müslümanlarına Yardım Etmedi Mi?", *İslamî Araştırmalar Dergisi*, c: 12, sayı: 3-4, 1999.
- PEARS, Edwin, "The Ottoman Turks to the Fall of Constantinople", *The Cambridge Medieval History*, ed: J. R. Tanner vd., c: 4 (The Eastern Roman Empire (717-1453)), Cambridge University Press, Cambridge, 1923.
- SERRELI, Giovanni, "Sardinya Krallığı'nın Savunma Sistemleri ve Terranova'nın Turgut Reis Tarafından Yağmalanması", çev. Özlem Kumrular, *Türkler ve Deniz*, ed: Özlem Kumrular, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2007.
- Seyyid Muradi, *Gazavat-ı Hayreddin Paşa*, Günümüz Türkçesine Aktaran: İskender Pala vd., Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Karargah Basımevi, Ankara, 1995.
- SONYEL, Salahi R., "Osmanlı İmparatorluğu'na Yapılan İlk Musevi Göçlerinin Beş Yüzüncü Yıldönümü", *Bellekten*, c: 56, sayı: 215 (1992).
- SOYSAL, İsmail, "Türk-Fransız Diploması Münasebetlerinin İlk Devresi", *İstanbul Üniversitesi Tarih Dergisi*, c: 3, sayı: 5-6, İstanbul, 1953.
- TAVİM, Jose Alberto Rodrigues da Silva, "Batıda Oryantal Zamanlar: Padişahların ve Yahudilerin Gücü (16. Ve 17. Yüzyıllar)", *Harp ve Sulh, Avrupa ve Osmanlılar*, ed: Dejanirah Couto, çev: Şirin Tekeli, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2010.
- TOLEDO, Paulino, "İnebahtı: Dünya Egemenliği için Akdeniz'de Yapılan Son Deniz Savaşı", çev: Özlem Şakiroğlu, *XIV.-XVI. Yüzyıllarda Türk- İspanyol İlişkileri ve Denizcilik Tarihimize İlgili İspanyol Belgeleri*, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Karargah Basımevi, Ankara, 1995.
- TOLEDO, Paulino, "Osmanlı- İspanyol İmparatorluklarında Dünya İmparatorluğu Fikri, 16. Yüzyıl", *İspanya- Türkiye, 16. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Rekabet ve Dostluk*, ed: Pablo Martin Asuero, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2006.
- TURAN, Tufan, *19. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı-Hollanda İlişkileri*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2007.
- UZUNÇARŞILI, İ. Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, c: 1-2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1995.
- YÜCEL, Yaşar - Ali Sevim, *Türkiye Tarihi*, c: 2, TTK Basımevi, Ankara, 1995.
- ZIEGLER, Karl-Heinz, "The Peace Treaties of the Ottoman Empire with European Christian Powers", *Peace Treaties and International Law in European History*, ed: Randall Lesaffer, Cambridge University Press, Cambridge, 2004.